

מאמר

'מצוות אהבת ה'

נכתב : ע"י מאיר שמעון עשור

תוכן עניינים

מקור המצווה

- 2 מקורות.....
- 2 טעם..... נוספים מהתורה ונ"ך למצוות אהבת ה':
- 3..... המצוה.....
- המושג אהבת ה'
- 5.....

מעלת המצווה

- 15 אופנים.....
- 19..... לקיום מצוות אהבת ה'
- 19..... האם ניתן לצוות על האדם לאהוב את ה' ?
- 21..... אהבת ה' ע"י השגה בו יתברך
- 21..... אהבת ה' ע"י התבוננות בבריאה.....
- 22..... התבוננות בעיני חז"ל
- 24..... אהבת ה' ע"י קיום המצוות ולימוד התורה
- קרוב רחוקים - שיהיה שם שמים מתקדש על ידך
- 27..... לאהוב את ה' במסירות נפש
- 27..... במחשבה
- 29..... אהבה ושמחה להקדיש
- 29..... אהבת ה' ע"י אמירת
- 29..... תהילות

אהבת ה' היא מצוות עשה מהתורה לאהוב את האל

**מצווה זו היא אחת משש מצוות תמידיות. המתייחדות בכך שאפשר לקיימן
(באופן תמידי בכל רגע ורגע). ספר החינוך**

מקור המצווה

ואהבת את ה' המקור העיקרי למצוות אהבת ה' הוא ציווי מהתורה כפי":
שמופיע בספר דברים¹ אלהיך בכל לבבך
"ובכל נפשך ובכל מאדך".

הפסוק מצווה על עשייה מאהבה והפריש (הבדיל) הכתוב בין העושה (מצוות התורה) מאהבה (מתוך . יש אהבת ה') (לעושה מיראה) מתוך יראת ה') ומציין כי העושה מאהבה - שכרו כפול ומכופל² מפרשים "ואהבת" - אהבה על הבריות (שיאהבו אותן) כפי שעשה אברהם אביך³ . כלומר, המצווה היא לגרום לאחרים שיאהבו את ה', כפי שעשה אברהם אבינו

בכל לבבך": בשני יצריך - ביצר הטוב ויצר הרע. דבר אחר: "בכל לבבך - שלא יהיה לבך" חלוק על . "בכל מאדך": בכל מדה ומדה שהוא מודד לך, . "ובכל נפשך": אפילו הוא נוטל את נפשך⁵ המקום⁴ בין במדת הטוב בין במדת הפורענות⁶.

כתב הרמב"ן⁷ שהמצווה היא לאהוב את השם בכל לב ולב ושנסתכן באהבתו בנפשנו "ובממוננו".

הוסיף האור החיים הקדוש וכתב⁸: כי ב"ואהבת" יש תוספת וא"ו וזאת על מנת ללמדנו שמצוות אהבת ה' נוספת למצוות שמע ישראל שהיא קבלת עול מלכות שמים.

¹:מקורות נוספים מהתורה ונ"ך למצוות אהבת ה'

וידעת כי ה' אלהיך הוא האלהים האל הנאמן שמר הברית והחסד לאהביו ולשמרי מצותיו

ל
א
ל
ף
9"

דור" ובהמשך הספר עוד נאמר¹⁰ "ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אתו ולעבד את ה' אלהיך בכל "לבבך ובכל נפשך

ואהבת את ה' אלהיך ושמרת משמרתו וחקתיו ומשפטיו ומצותיו כל"

ה
ו
מ
ו
ם
"
.
1
1

ספר דברים פרק ו' פסוק ה' 1
ספרי דברים ל"ב. ו. פ' ה' הוא שם כולל לשני מדרשי הלכה, אחד על ספר במדבר ואחד על ספר דברים, אם כי בקרב הראשונים גם מדרשי הלכה אחרים נקראו לעיתים בשם "ספרי". מילולית, פירוש השם הוא "ספרים" 2
(זאת לעומת השם של המדרש על ויקרא, ששמו הוא ספרא, דהיינו "ספר" או "הספר"). אפשר ששם זה הוא קיצור מ"שאר ספרי דבי רב, "דהיינו "שאר הספרים של 'בית רב", לעומת "ספרא דבי רב" - ("הספר של 'בית רב". מכל מקום אין הסכמה במחקר באשר למשמעות המדויקת של שמות אלה. ספרי במדבר הוא מדבי רבי ישמעאל, וספרי דברים הוא מדבי רבי עקיבא. מתוך ויקיפדיה האנציקלופדיה החופשית
ספרי דברים ל"ב כענין שגא' (בראשית יב) "ואת הנפש אשר עשו בחרן", והלא אם מתכנסים כל באי העולם לבראות יתוש אחד ולהכניס בו נשמה - אינן יכולים לבראות, ומה ת"ל "ואת הנפש אשר עשו בחרן"? אלא 3
מלמד שהיה אברהם אבינו מגיירם ומכניס תחת כנפי השכינה
ברכות נד ב 4
ספרי דברים ל"ב וכן הוא אומר (תהלים מד) "כי עלך הורגנו כל היום נחשבנו כטאן טבחה". רבי שמעון בן מנסיא אומר: וכי אפשר לו לאדם ליהרג בכל יום? שמעון בן עזאי אומר: בכל נפשך - אוהבו עד 5
מיצוי
הנפש 6
ברכות נד ב
השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם מצות עשה ה' 7
אור החיים על דברים פרק ו' פסוק ה' 8
דברים פרק ז' פסוק ט' 9
ספר דברים פרק י' פסוק י"ב 10
דברים י"א פסוק א' 11

2

והיה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' אלהיכם" ולעבדו¹²

בכל לבבכם ובכל נפשכם" וכן נאמר¹³ "כי אם שמר תשמרון את כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוה אתכם לעשתה לאהבה את ה' אלהיכם ללכת "בכל דרכיו ולדבקה בו

לא תשמע אל דברי הנביא ההוא או אל חולם החלום ההוא כי מנסה ה' אלהיכם אתכם "לדעת¹⁴

הישכם אהבים את ה' אלהיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם" ועוד נאמר¹⁵ "כי תשמר את כל המצוה הזאת לעשתה אשר אנכי מצוה היום לאהבה את ה' אלהיך וללכת בדרכיו כל הימים ויספת לך עוד שלש ערים על השלש האלה" ועוד נאמר¹⁶ "ומל ה' אלהיך את לבבך

ואת לבב זרעך לאהבה את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חייך" ועוד נאמר¹⁷"
אשר אנכי מצוך היום לאהבה את ה' אלהיך ללכת בדרכיו ולשמר מצותיו וחקתיו
ומשפטיו וחיית ורבית וברכך ה' אלהיך בארץ אשר אתה בא שמה לרשתה

לאהבה את ה' אלהיך לשמע בקלו ולדבקה בו כי הוא חייך וארך ימיך לשבת על האדמה
אשר¹⁸
."נשבע ה' לאבתוך לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם

רק שמרו מאד לעשות את המצוה ואת התורה אשר צוה אתכם משה עבד ה' לאהבה את"
ה'¹⁹
"אלהיכם וללכת בכל דרכיו ולשמר מצותיו ולדבקה בו ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם

טעם המצווה

שסיבת הציווי מהתורה לאהוב את ה' היא להעצים ולהעמיק את איכות²⁰ יש מרבותינו שכתבו
ואהבת - עשה דבריו מאהבה". כלומר, קיום המצוות עשיית המצוות בעבודת ה', וכך כתב":
רש"י²¹

יהיה מתוך אהבת ה', שכן אמרו חכמים: "אינו דומה עושה מאהבה לעושה מיראה. העושה
אצל רבו מיראה, כשהוא רבו (מטריח עליו) (עבדו) מניחו והולך לו". אבל עבד העושה מלאכתו
(מתוך אהבה, הריהו עובד את אדוניו בכל אופן שהוא, והוא שמח לעשות רצונו) בשם ספרי

שורש מצוה זו ידוע, שלא יקיים האדם מצוות ה' יתברך יפה, רק כעין זה כתב בעל ספר":
החינוך²²
."באהבתו אותו".

כתב השפת אמת²³ שהשורש לאהבת ה' נובע מעת קבלת התורה בהר סיני: "כי בקבלת
התורה קיבלו בני ישראל זאת האהבה כדכתיב²⁴" נפשי יצאה בדברו". והטעם (שנפשם יצאה

אליו באהבה כאשר דבר) כי ראו בעין את משמעות (מאמר²⁵ "אנכי ה' אלקיך" וכפי התבררות) ככול
שיתברר) בלב ועין האדם, כי כל חיותו מאת השם יתברך בכל רגע, (תתעצם האהבה) לא יכבה
האהבה, (כמשפט) (ככלל בחוקי הטבע) כל

עלול (נוצר) להיות נמשך אחר עילה שלו (יוצרו). וזה שכתוב²⁶ "היום הזה ראינו כי ידבר
אלהים את) (עם האדם וחי" הרמז כי ראו במתן תורה כי כל חיות האדם) (באה) מהנהגת דבר
ה'. (הטעם לכך) כי מאמר "ויפח באפיו נשמת חיים ויהי אדם לנפש חיה" הוא (מאמר) קיים לעד
ודיבורו יתברך מחיה

דברך"²⁸ הוא²⁷ "לעולם ה' דברך נצב בשמים) (ומקיים בכל רגע את) האדם. כפי שנאמר "י

בתהילים:

דברים פרק י"א פסוק י"ג 12

דברים פרק י"א פסוק כ"ב 13

דברים פרק י"ג פסוק ד' 14

דברים פרק ט' פסוק ט' 15

דברים פרק ל' פסוק ו' 16

דברים פרק ל' פסוק ט"ז 17

דברים פרק ל' פסוק כ' 18

יהושע פרק כ"ב פסוק ה' 19

שני לוחות הברית, עשרה מאמרות, מאמר שלישי ורביעי קייט-ק"ל 20

רש"י על דברים פרק ו' פסוק ה' 21

ספר החינוך מצוה תי"ח 22

שפת אמת ויקרא, צו פרק י"ג פסוק ג' 23

שיר השירים פרק ה' פסוק ו' 24

שמות פרק כ' פסוק ב' 25

דברים פרק ה' פסוק כ' 26

תהלים פרק קי"ט פסוק פ"ט 27

רצונך בבך ית העולם, קיים לעולם. אך הטבע מסתיר ומחשיך מלהכיר האמת. ובקבלת התורה האירי (ה' את) עיניהם וראו כי ידבר האלקים את האדם (הדיבור הוא מקור "חיון) וע"י זה וחי".

מדבריו ניתן ללמוד שעם ישראל קיבל את דרגת אהבת ה' כחלק מטבעו בכוח ובפועל במעמד הר סיני. כאשר הקב"ה דבר עימם, עלו לדרגת אהבת ה'. מעתה ציווה עליהם לשמר את אותה הדרגה של אהבה אליו יתברך שהיא המעלה הרוחנית המחיה את האדם היהודי מיום קבלת התורה.

טעם נוסף מראה כי הציווי לאהבת ה' הוא לטובתו של האדם ולמילוי מחסורו: הציווי לאהבת ה' שם דגש על הלב, הנפש והממון. אפשר לומר שכוונת הכתוב היא כנגד שלש המידות הכלולות בגדרי האהבה: הרגש-חמדת הלב, הנפש-חמדת הנפש והממון-חמדת הממון.

המידה הראשונה - כנגד הרגש, באה ללמד עד כמה השיעור שצריך לצאת ידי חובת אהבת ה'. אמר הכתוב "בכל לבבך" - לאהוב את ה' בכל עוצמת הלב. גם כאשר הוא תאב וחומד, ישתדל האדם להכניס אהבת ה' בלבבו וילהיבנו באהבתו ככל שיעור שיכול הלב להכיל ולהרגיש בו. ולזה דקדק הכתוב לומר בכל, כפי שהלב חומד כל מני אהבות מותרות ואסורות, חייב הכתוב שתהיה הרגשת הלב באהבתו יתברך, בעוצמה גדולה שאין למעלה ממנה, כתשובת המשקל²⁹ לחמדת הלב. אהבה זו תהיה למי שטועם ומרגיש אותה ערבה במעלה שאין לה שיעור בעולם הזה.

הגורם למציאות של תאוה וחמדת הלב הוא התעוררות הלב התר אחרי העיניים, כדרך אומרם "עין רואה ולב חומד"³⁰. "בכדי למנוע תאוה זו, אמר הכתוב "ולא תתרו אחרי לבבכם". ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם.

אדם השומר את עיניו ואת ליבו מלתור, בולם את רגשותיו ואת ליבו מלחמוד. את חיסרון הלב הכמהה לאהבה מטבעו, תמלא אהבת ה' טהורה. כגודל עוצמת האהבה לה' יתברך, כך תושלם אהבת הלב. בכך יתמלא החלל הטבוע בו יבא על סיפוקו ולא יחמוד עוד כל אהבה אחרת מלבד אהבת ה'.

המידה השניה - כנגד הנפש, חמדותיה והצרכים הנפשיים הטבועים באדם. הכתוב מצווה לאהוב את ה' "בכל נפשך" - לאהוב את ה' ולהרגיש בחסרון אהבה, כמו שאדם מרגיש בחסרון צרכים חיוניים שהנפש צריכה להם, כגון אכילה ושתייה וכדומה. כשם שהאדם מרגיש צער בחסרונו, כך תהיה הנפש בצער בחסרון אהבת ה'. זהו פירושו "ובכל נפשך", שהאדם מטבעו ישתוקק בכיסופים לאהבת ה' ובחסרונה יצטער מאוד ולא יוכל להתקיים, כחסרונו של מאכל ומשקה.

אדם העושה כן שהגיע למעלת אהבת ה' ומילא את נפשו ממנה, יהיה מלא באהבה רוחנית, בשמחה של קדושה אמתית ושוב לא יצטרך ולא יזדקק למלא חסרים נפשיים חיצוניים שכן אהבת ה' בכל נפש, היא שלמות ובריאות הנפש.

המידה השלישית - כנגד חמדת הממון. "ובכל מאדך" פירושו תאהב את ה' בכל הממון שאתה חפץ בו. כשם שבממון חל הכלל³² "אוהב כסף לא ישבע כסף", שכן האדם המגיע לעשירות יתעצם לחפוף בהון עצום יותר, ותאוותו רק הולכת וגדלה, כך מצווים אנו באהבת ה'. לפיכך "בכל מאדך" הוא כפי שהאדם אינו מסתפק בממונו הקיים ורוצה להוסיף ולהעשיר, כך עליו לרצות עוד ועוד באהבת ה'.

אדם שיגיע למעלה זו של אהבת ה' שתהא בכל ממונו, יגיע להכרה שהכל שלו וממנו יתברך כמאמר הכתוב³³ "לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבאות". אדם כזה יחיה בידיעה שמה שמגיע לו הוא יקבל כמו שאמר שלמה "אל תיגע להעשיר, מבינתך חדל". אפשר שיהיה הממון סיבת

רעתו ואבדן נפשו כמו שכתוב³⁵ עשר שמור לבעליו לרעתו, לכן בהגיעו למעלה זו תרד תאוותו בחמדת הממון, לא ידאג עוד רק למחסור נפשו ויתנהל בבחינת "צדיק אוכל לשובע". "נפשו" ולא בבחינת "ובטן רשעים תחסר".

תשובת המשקל הינו מושג המשווה את עוצמת ההנאה שבחטא לעוצמת הצער הייסורים והסיגופים שקיבל האדם על עצמו, ככפרה ותשובה לתיקון החטא 29
במדרש רבה פ"ו 30
במדבר טו לט 31
קהלת ה 32
חגי פרק ב פסוק ח 33
משלי כג 34
קהלת ה 35
משלי פרק י"ג פסוק ל"ה 36

4

בשלוש מידות אלה התאוה מתוארת כמידה שאינה באה על סיפוקה. בחמדת הלב, מעשה
"דרך גבר בעלמה", תעלם התאוה עד לאחר זמן שתתעורר שוב. בחמדת הנפש אחרי
ששבעה נפשו של האדם ואכל לתאוותו, ימאס ויקוץ במאכל ובמשקה ויחדל ממנו החפץ
והרצון עד שיחוש שוב רצון וצורך. בחמדת הממון כאשר יחמוד האדם לדבר יקר ערך ויחשוב
שבהישגו יגיע לפסגת חלומותיו, חלום תעתועים" שכן אחרי שהשיג האדם³⁸ ובזה תתיישב
" דעתו ותסופק תאוותו, אין זאת כי אם
את חפצו, יתרגל למצבו החדש ושוב תתעורר בו תאוות הממון "ביתר שאת וביתר עוז".
כנגד מידות אלה מגיע הציווי לאהבת ה' ממקום תמידי, אמיתי ויציב
שרק הולך וגובר.

כתב הרמב"ן⁴⁰ שהטעם לציווי אהבת ה' הוא על מנת שיקיימו את התורה מתוך אהבת ה' ללא נגיעה אישית: "וענין האהבה בארו אותו רבותינו והמפורש שבדבריהם מה שאמרו בספרי (עקב) שמא תאמר הריני לומד תורה בשביל שאקרא חכם, בשביל שאשב בישיבה, בשביל שאאריך ימים, בשביל שאזכה לעולם הבא, ת"ל לאהבה". כלומר הטעם לציווי אהבת ה' הינו על מנת לקיים את התורה מתוך אהבת ה' ללא רצון לתגמול או נגיעה אישית

ואל תקשה מהכתוב שהרע"ף (נתן בשפע) הבטחות לתת להם (לבני ישראל) תמורה. תמורה זו אינה תחת (שכר עבור) ציווי האהבה, הבטחות אלו הם תחת ציווי היראה (זוה בעצם ההבדל בין עושה מיראה לבין העושה מאהבה) ונעשה (הכתוב) כאומר להם, במידה ותהיו יראי ה', כך וכך יהיה שכרם. זוהי שכתב הרב "ואשר אמר להם משה תמיד, "למען ייטב לך", "ולמען תאריך ימים" "ולמען תחיו" "ובאתם וירשתם את הארץ", יזהירם ביראה על דרך התוכחות, לומר "שאם יחטאו לא יירשו את הארץ או לא יאריכו ימים עליה".

המושג אהבת ה'

הספרות התורנית, המוסר, החסידות והקבלה עוסקים בהרחבה בביאור מצווה זו. בספרות התורנית הוקדשו לנושא זה פרקים מיוחדים ואף חוברו עליו ספרים שלמים. מדברי חז"ל ניתן להבחין שלמושג אהבת ה' יש פנים וצדדים רבים.

המושג אהבת ה' מתואר בחסידות כתחושה מועצמת של השתוקקות, געגועים וכמיהה אין סופיים אל ה'. רגש זה, על פי החסידות, קיים בנשמה ונוטה מאליו באופן טבעי. רגש זה מתעורר או נוצר בנפש כאשר האדם מתבונן בגדולת מעשה בראשית, קיום העולם והנהגתו ומתפעל ממעשיו יתברך. ההרגשה מתעצמת בפרט כאשר הנפש חווה עד כמה התרחקה מבוראה, מקור החיים, ומתמלאת חרטה וגעגועים על כך

החסידות רואה במצוות אהבת ה' רגש המתעורר עם התבוננות בעוצמה ובנשגבות האל. רגש זה בא לידי ביטוי מעשי באופן בו האדם מקיים את מצוות ה'. כאשר רגש האהבה ער

ופעיל, נעשית עבודת ה' בהשתוקקות, בכמיהה ובהתלהבות. תחושות אלה יעלו בעיקר בתפילה על כל חלקיה: השבח וההודאה, הבקשה והשירה, וירוממו אותה לרבדים גבוהים ועמוקים.

מקור גישה זו מוזכר ברמב"ם⁴⁰ "ז"ל: "וכיצד היא האהבה הראויה? שיאהב את ה' אהבה גדולה יתירה עזה מאוד, עד שתהא נפשו קשורה באהבת ה'. ונמצא שוגה בה תמיד כאלו חולה חולי אהבה, שאין דעתו פנויה מאהבת אותו אשה, והוא שוגה בה תמיד בין בשבתו בין בקומו בין בשעה שהוא אוכל ושותה. יתר מזה תהיה אהבת ה' בלב אוהביו שוגים בה תמיד, כמו שצונו בכל לבבך ובכל נפשך. והוא ששלמה אמר דרך משל כי חולת אהבה אני, "וכל שיר השירים משל הוא לעניין זה

נמצא עוד, שיש מפרשים המתארים את אהבת ה' כרגש של עונג ואושר מעצם מציאותו של השם יתברך. כאשר האדם מתבונן ומכיר בכך שמלוא כל הארץ כבודו, הוא יחוש תחושת נועם וטוב לבב

³⁷ משלי ז

אשליה, הטעיה חושית, אילוזיה 38

"בראשית פרק מט פסוק ג' ראובן בכר אתה כחי וראשית אוני יתר שאת ויתר עז 39

רמב"ן דברים ו:ה' 40

(רמב"ם בהלכות תשובה) פרק י' הלכה ג' 41

5

שמציאות ה' בעולם קרובה ונוכחת לכל אחד וזהו דבר נפלא. אין אלו רק רגשי התפעלות, אלא רגשי אושר, עונג ועריבות שהאדם חש משום שהוא אוהב את ההתייחסות של הבורא הגדול והעצום לעולמו ולברואיו

בדומה לכך, ישנו פירוש המזהה את אהבת ה' עם עונג ואושר הנתפסים בחוש. כשאדם אוהב את ה' הוא מרגיש קרוב אליו וזה גורם לו לתחושת עונג שאין לה גבול, שיעור או מידה. על רגש אהבה זה מדובר רבות בספרי תנועת החסידות, שכאשר זוכים לו ניתנות לאדם יכולות נבואיות וחושי על

סימוכין לכך ניתן לראות בספרות התורנית לדורותיה, כמו בשיר השירים שכולו משל בין עם ישראל לקב"ה. וכן מפסוקי תהילים כגון 'ואני קרבת אלוהים לי טוב', המתארים קרבה הרגשית

את האמור ניתן לסכם בדברי האדמו"ר הזקן⁴² שכתב "עוד זאת תהיה שמחת הנפש האמיתית ובפרט כשרואה בנפשו בעתים מזומנים שצריך לזכרה ולהאירה בשמחת לבב אזי יעמיק מחשבתו ויצייר בשכלו ובינתו ענין יחודו יתברך האמיתי: איך הוא ממלא כל עלמין, עליונים ותחתונים, ואפילו מלא כל הארץ הלזו הוא כבודו יתברך, וכולא קמיה כלא חשיב ממש, והוא לבדו הוא בעליונים ותחתונים ממש, כמו שהיה לבדו קודם ששת ימי בראשית; וגם במקום הזה, שנברא בו עולם הזה, השמים והארץ וכל צבאם, היה הוא לבדו ממלא המקום הזה, וגם עתה כן הוא לבדו בלי שום שינוי כלל; מפני שכל הנבראים בטלים אצלו במציאות ממש וכו

והנה כשיעמיק בזה הרבה ישמח לבו ותגל נפשו אף גילת ורנן בכל לב ונפש ומאד באמונה זו כי רבה היא כי היא קרבת אלהים ממש וזה כל האדם ותכלית בריאתו ובריאות כל העולמות עליונים ותחתונים להיות לו דירה זו בתחתונים כמו שיתבאר לקמן באריכות

והנה, כמה גדולה שמחת הדיוט ושפל אנשים בהתקרבותו למלך בשר ודם המתאכסן ודר אתו עמו בביתו, וקל וחומר לאין קץ לקרבת ודירת מלך מלכי המלכים, הקדוש-ברוך-הוא, ""(וכדכתיב) ירמיהו ל כא) "כי מי הוא זה אשר ערב לבו לגשת אלי נאם ה

אחת השאלות שנשאלת בהקשר של אהבת ה' היא כיצד יוכל האדם הקטן לאהוב את ה' הגדול

והנורא. כיצד תיעשה תחושת אחדות והתמזגות עם המציאות השלימה האין סופית.

המהר"ל⁴³

אומר שאהבה בכלל, ואהבת ה' בפרט יסודה בקשר שבין האוהב והנאהב גם כאשר אין הם שוויון ביניהם יכולה להיות אחדות הנובעת מאהבה כאשר אחד מהם משלים ומחיה את רעהו.

כי עיקר האהבה הוא לריע שלו, מפני שהם שווים ודומים ולכך שייך בהם אהבה. ובכל⁴⁴ :

מקום) (שתראה) שהדבר מתאוה אל דבר שהוא הפכו, הדבר הזה (הסיבה לכך) מפני שיושלם באותו דבר ומכיוון שיושלם בו (נעשה שלם באמצעותו) נעשה עמו דבר אחד (מתמזג בו) ומצד הזה האהבה - כי אף שהוא יתברך בשמים ואתה על הארץ ואי אפשר לומר בפה הרחוק שבין השם יתברך ובין האדם, אבל פירוש הדבר כמו שאמרנו, כי השם יתברך הוא קיום האדם ואי אפשר זולתו ולפיכך שייך אהבה אליו, כי (כלל בחוקי הטבע) כל דבר, הוא אוהב דבר, אשר "הוא השלמתו והוא יתברך השלמת האדם

בהמשך מציין הרב כי המציאות האינסופית והכוללת של ה' המחיה את האדם ומעניקה לו את קיומו, היא זו שמביאה ל'לאהבת ה

אמנם אשר נראה מדברי חכמים, כי האהבה שיש לאדם אל השם יתברך במה שהאדם מצד עצמו אינו דבר (אינו מציאות בפני עצמו) רק מן השם יתברך בא (נוצר ומתקיים) האדם ואילו האדם שב, כי הכל שב אליו יתברך ואין דבר זולתו) קיים בפני עצמו לנצח (רק השם יתברך והוא אחד ואין זולתו, כי מה שהוא יתברך אחד, הנשמה) בסוף) אליו יתברך תשוב, ומזה הצד (ההסתכלות) נמצא האהבה, ולפיכך אמר: ה' אלהינו ה' אחד ואהבת את ה' אלהיך וגו', כי מצד שהוא יתברך אחד (הכולל את כל המציאות), אין לשום נמצא בעולם (קיום) הנפרד מאתו, כי הכל "תלויים ודבקים בו יתברך, כי הוא יתברך עיקר הכל

האדם" ר' חזקוני (מחבר"ד) רבי שניאור זלמן מלאדי זצוק"ל, מחבר ספר התניא פרק ל"ג 42

רבי יהודה ליווא בן בצלאל (המוכר בכינוי מהר"ל) מורנו הגדול רבי ליווא (מפראג) בספרות הגרמנית כונה "רבי לב הגבוה" היה רב, פוסק הלכה, מקובל והוגה דעות, מגדולי ישראל הבולטים בתחילת 43

ה
ע
ת
ה
ח
ד
ש
ה
.
4
4
0
9
ר
נ
ת
יב
ו
ת
עו
ל
ם
ח
ל
ק
ב
ב
(נ
ת
יב
א
ה
ב
ת
ה
ש
ם
(.

וממציאות זו תתעורר ותשאף הנשמה לתחושת אחדות והתמזגות עם מציאות ה' השלימה והאין סופית, שכן רצונה להדבק במקורה המחייה והמשלים אותה.

מדבר על פירוש אהבת אלוקים שהיא כלות הנפש אל הבורא והטיית⁴⁵ גם רבנו בחיי בחובת הלבבות

עצמה אליו כדי שתידבק באורו העליון: "וכאשר הנפש מבחינה בדבר המוסיף אור וכח לעצמה, (דבר שמשלים אותה, מיד) מחשבתה נוטה אליו ודבקה בו יתברך. ורעיונותיה משוטטות כיצד להגיע אליו, והיא מתאוה לו, ומשתוקקת אליו, ונטיה ותשוקה זו היא המדרגה העליונה "ביותר של האהבה הטהורה

על מנת להגיע לאהבת ה', נדרש האדם להסיר את כל אהבותיו עד שלא יהיה לו שום רצון אחר מלבד קרבת השי"ת שהכל ממנו יתברך. אנו למדים זאת מהפסוק 'ה' אלוהינו ה' אחד' והיינו שהוא האחד והוא בעל המציאות, וכל שאר המציאות נובעת ממנו. הבנה זו תוביל להכרה שכל מאוויינו, מחשבותינו ורגשותינו מופנים לאמיתו של דבר רק אליו, כיון שכל דבר אחר חסר קיום עצמאי ואין שום ערך לרצותו לעומת גודל קדושתו ועוצם אמיתות הימצאותו

וכך כותב בעל החינוך בדיני המצווה: "שישים כל מחשבתו המקור להבנה זו מובא בספר, החינוך⁴⁶

וכל מגמתו אחר אהבת השם, ויעריך בלבו תמיד כי כל מה שהוא בעולם מעושר ובנים וכבוד, הכל כאין וכאפס ותוהו כנגד אהבתו ברוך הוא. ויגיע תמיד כל היום בבקשת החכמה למען ישיג ידיעה בו. סוף דבר יעשה כל יכלתו להרגיל מחשבות לבו כל היום באמונתו ויחודו עד "שלא יהי רגע אחד ביום ובלילה בהקיצו שלא יהא זוכר אהבת אדוניו בכל לבו

בספר "חיי אדם"⁴⁷ הרב מונה את המצוות התמידיות. במצוות אהבת ה' מסיק הרב הלכה למעשה וכך כתב: "והקובע מחשבתו בעניינים הגשמיים ובהבלי העולם שלא לשם שמים, רק "להתענג ולהשיג כבוד, ביטל עשה זו, וענשו גדול

עובד ה' נדרש למקד את אהבתו ולהפנותה אך ורק אליו יתברך. כאשר האדם קשור באהבה אישית צדדית אחרת, עשוי הוא לאבד את השלמות והעוצמה הקיימים באהבת ה' וכל הטוב היוצא ממנה, אף אם אהבה צדדית זו קשורה בסופו של דבר, בדרך עקיפה אליו יתברך

כך כתב בעל המכתב מאליהו⁴⁸: "ויש אשר לא נשיג את הכרת הטובה והאהבה היוצאת ממנה בשביל שאנו דבקים באהבת הענין הפרטי שאנו נהנים ממנו. למשל, יש שאדם אוהב תורה, ללמוד ולעשות, אך אהבה זו באה על ידי חביבותה של תורה עצמה, ועל ידי זה ישכח להכיר טובה להשי"ת עבור שנתן לנו את התורה. ולמה הוא כן? מפני שאהבת הענין הפרטי היא קלה לו, כי היא ביחס אל עצמו, ובבחינת "שלו", היינו שבאה סוף סוף מאהבת עצמו, וזה סותר לאהבת ה' הטהורה הבאה מהכרת הטוב על עצם נתינת התורה. כי אי אפשר לשת"א אהבות להתקיים ביחד בלב, והאחת מפריעה לחברתה

לא יתכן להגיע לאהבת ה' ואפילו במקצת, כל זמן שהלב מונח באהבות זרות, כי אם יש"א אהבה לעניני עולם הזה אי אפשר להגיע לאהבת ה' ולכן כאשר קובעים בלב אהבת ה', חייבים לעזוב את כל האהבות הגשמיות והחמריות, מתוך התבוננות שכולם הבל ודופי ואין בהם מאומה וממילא ".⁴⁹ נמשך מזה שעוזבים את כל האהבות האחרות, שהרי אין מקום בלב לב' אהבות

קיימת דרך נוספת לאהבת ה' שביטויה הוא שמחה ברצונו ובהנהגתו. גישה זו אנו מוצאים

בספרות חז"ל ומשמעותה היא שהאדם מקבל באמונה, באהבה ובשמחה את המציאות מתוך אמונה בהנהגת האל ובהשגחתו הפרטית על כל ברואיו. כאשר האדם שמח בכל מה שקורה לו ומאמין שזוהי טובתו, "אין דבר רע יורד מלמעלה", "וכל דעבד⁵⁰ גם זו לטובה זה " מעיד על אהבת ה' כמאמרי חז"ל

חובת הלבבות שער אהבת ה' - פרק א בפחש לב טוב, יהודה אבן תבון זצוק"ל 45

ספר החינוך מצווה ת"ח 46

"חיי אדם כלל א 47

מכתב מאלהו חלק ה עמוד פג 48

שם הספר עברא דדשא - ב שם מחבר אלטר, שאול בן פנחס מנחם מקום הדפסה ירושלים שנת הדפסה תשע"ד 49

תלמוד בבלי, מסכת תענית, דף כא, עמוד א תלמוד בבלי, מסכת סנהדרין, דף קח, עמוד ב-דף קט, עמוד א. "ואמאי קרו ליה נחום איש גמ"ז דכל מילתא דהוה סליקא ליה אמר 50

גם זו לטובה" 51 אמר רבי חנינא אין דבר רע יורד מלמעלה

((בראשית רבה נ"א

ברכות דף ס עמוד ב 52

7

רחמנא לטב עבד",⁵³ שיחשב ויאמין באמונה שלמה שאין דבר רע יורד מן השמים לטובת הנפש או לטובת הגוף, וכל מה שנראה לעינים שהוא רעה, אלקים חשבה לטובה, לפעמים נגלה לאדם ואומר אודך כי עניתני ותהי לי לישועה (תהלים קיח כא) ולפעמים נשאר נסתר, שהקדוש ברוך הוא רוצה לייסרו כדי להצילם ממות ולהציל נפשו מרדת שחת" מידה זו בדרך כלל נחשבת בין חלקי הביטחון שסומך על ה' שיעשה את הטוב ביותר

פירוש התואם את הגישה הזו אנו מוצאים בדרשת חז"ל המובאת ברש"י על המילים⁵⁴ "בכל לבבך" - שלא יהא לבך חלוק על המקום". לפי פירוש זה המשך הפסוק "בכל נפשך" מתפרש במובן "בכל רצונך", שלא זו בלבד שלא יהיה לבו חלוק על המקום, כלומר שלא יתמרמר או יפקפק על הנהגת ה' (אלא

ואתה שלמה⁵⁵ גם בכל רצונו' - שבנפש חפצה יהיה מרוצה עם הנהגת ה' כדברי דוד המלך ע"ה לבנו " בני דע את אלהי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה, כי כל לבבות דורש ה

במשנה במסכת ברכות⁵⁶ לאחר הפירוש בכל מאודך - בכל ממונך, נוסף הביאור: "דבר אחר בכל מאודך בכל מידה ומידה שהוא מודד לך הוי מודה לו (במאד מאד)". דרשה זו של 'דבר אחר' יסודה מהבנה שאהבת ה' מתפרשת במובן של שמחה והסכמה עם הנהגת ה

בכל לבבך - שלא יהא לבך חלוק על המקום. בכל נפשך - הסכמת הרצון, ועתה הדרגה השלישית לא רק הסכמה בכל לב ורצון בכל נפש, אלא גם שמחה והודאה על כול מידה ומידה שהוא מודד לך

האדם מורכב אהבת ה' צריכה להיות בכל שלושת הרבדים: "בכל לבבך בכל נפשך ובכל⁵⁷ מאדך". משלשה חלקים רוחניים עיקריים: נפש רוח ונשמה. החלק הנשמתי הוא החלק הרוחני העליון באדם. לעומתו, הנפש היא כוח החיות הבסיסי והגשמי שבאדם. "אחור וקדם צרתני" - האדם נוצר ממציות עליונה מקדם, ומכוח חומרי נמוך, אחור. החלק האמצעי, הרוח, הוא הכוח המאפיין את האדם, שכן משכן הרוח הוא בלב ועיקר הבחירה וראשית יסודה הוא בלב, לכן מדרגת האדם נקבעת ברוח שבלב

קיימת דרך נוספת לאהבת ה' המתבטאת בהתפעלות, הערכה והערצה אליו יתברך. אחד הביאורים היותר מקובלים במשמעות האהבה הוא במובן של הערצה והתפעלות מגדלו, טוב וקדושתו. כאשר האדם מתבונן, כי הוא יתברך רב ושליט והכל ממנו והוא אחד המחוייב המציאות הרי הוא מלא התפעלות והערצה על גודל עצמתו ורוב קדושתו, ונפשו מתפעמת מגודל המחזה שיש מצוי אחד ויחיד כביר כזה. וכפי שמשמע מהפסוק ש'ואהבת' הוא המשך 'לשמע ישראל ה' א' ה' אחד

על פי גישה זו, האדם מתבקש ליצור בנפשו רגשות עמוקים של הזדהות עם האל. מתוך הכרה בעוצמתו או במוחלטות נוכחותו הממלאת את כל המציאות, או בהיותו שורש וסיבה לכל המציאות. התבוננות בכך אמורה להוביל את האדם להזדהות חיובית עמוקה עם האל ותשוקה ונפש חפצה למלא את רצונו ולהעניק לו את כל מה שביכולתו

גישה זו אנו רואים ברמב"ם, שהוא מפרש שהאהבה היא ההשתוקקות והצימאון לה', כך הוא כותב בספרו "משנה תורה"⁵⁸ "והיאך היא הדרך לאהבתו בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים, ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול, כמו שאמר דוד, צמאה נפשי לאלוהים לא-ל-חי".

מדברי הרמב"ם נראה שהאהבה היא תשוקה וצימאון לקרבת ה'. למרות שלעולם לא יוכל האדם להגיע לרוויה בצימאון זה, שכן לעולם לא יוכל להגיע לקרבה מלאה וידעת ה' המלאה, עצם ההשתוקקות והרצון לדעת את ה' ואת מציאותו הם המצווה

ספר התהילים מלא בביטויים אלו כגון "צמאה לך נפשי כמה לך בשירי", "כן בקודש חזיתך לראות עוזך וכבודך". (בישעה) כו, ט) - 'נפשי אויתך בלילה אף רוחי בקרבי אשחרך'. בשיר השירים

פלא יועץ אות ד דאגה 53
רש"י דברים ו' "בכל לבבך" (ספרי) בשני יצירך, ד"א בכל לבבך שלא יהיה לך חלוק על המקום 54
דברי הימים א כח ט ואתה שלמה בני דע את אלהי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש חפה, כי כל לבבות דורש ה' וכל יצר מחשבות מבין אם תדרשנו ימצא לך ואם תעזבנו 55
זינוחך לעד" 56 המשנה בסוף ברכות (נד). מפרשת שני פירושם: "בכל מאורך- בכל ממנוך, דבר אחר: בכל מאורך- בכל "מידה ומידה הוי מודה לו

עולת ראיה" ח"א עמ' רמט 57
רמב"ם "משנה תורה" הלכות יסודי התורה פרק ב הלכה ב 58

8

מופיעים ביטויי תשוקה וצימאון בין כנסת ישראל לקב"ה, וגם פיוטים רבים כמו השיר 'ידיד נפש' מביא לידי ביטוי ברגשות אלו.

דרך משמעותית נוספת להגיע לאהבת ה' היא ע"י הכרת הטוב והודיה אליו. דרך זו מבוססת ידֵי הכרת הטוב על חסדיו וטובתו של ה' בעולם. כמו שציינו באברהם אבינו ע"ה שהכיר את בוראו ע"י התבוננות והכרה בחסדיו הנעשים בעולם, שעליו נאמר 'אברהם אוהבי'. כי מתוך ההתבוננות בחסדי ה' מגיעים להכרה ואמונה המתבטאת באהבתו. חסד ה' ניכר בבריאה שכולה חסד כפי שכתוב במקרא "עולם חסד יבנה", וכן "חסד ה' מלאה הארץ" שמו של הקב"ה מתקשר בחסד הקיים בעולם, זאת מאחר שאין הקב"ה מייחד ומחבר את שמו על הרעה, כי חפץ חסד הוא

פירוש נוסף המאיר את המצווה מזווית שונה: אהבה על ידי השגה וידיעה בשמו יתברך, שהיא השגה באורו, כפי שנשמע מלשון הברכה בסוף אהבה רבה "וליחדך באהבה". על מנת ליחד את שמו באהבה נצרכת השגה בשמו הגדול. המשמעות שה' הוא אלוהינו המיוחד לנו בזה שהוא מעניק לנו את הזכות והאפשרות לדעת את שמו ולהשיג את ידיעתו בדרגה נעלית ביותר, והוא משפיע עלינו השגות וחושים נבואיים שנוכל להרגיש את מציאותו וקדושתו

המצווה היא לפי זה לעסוק בעניינים המביאים לידי ידיעת שם ה', דהיינו להשתדל לקיים את כל המצוות שאפשר לו ולהוסיף עוד מידות נקיות וקדושה וטהרה המועילות להתקרבות אל האל ולהשגת ידיעתו. ובמיוחד מועיל לזה לימוד התורה וסודותיה

כתב בחינוך⁶² היא שציונו באהבתו יתעלה. וזה שנחשוב ונתבונן במצותיו ומאמריו ופעולותיו עד שנשיגהו ונהנה בהשגתו בתכלית ההנאה וזאת היא האהבה "המחויבת".

שע"י השגה בו יתמלא האדם באהבה אליו ובלשונו: "אבל אמרו "ואהבת את ⁶³ זה שכתב: הרמב"ם

ה' אלוקיך בכל לבבך" ... הכוונה שתשים תכלית כל מעשיך השגתו". ובמקום אחר כתב⁶⁴

וכבר בארנו במשנה תורה שזאת האהבה לא תתכן אלא בהשגת המציאות כלו כפי מה
"שהוא ובחינת חכמתו בו

בלשונו: "היא שצונו לאהבו יתעלה וזה שנתבונן ונשכיל כך כתב הרמב"ם גם בספר ,
המצוות⁶⁵

מצותיו ופעולותיו עד שנשיגהו ונתענג בהשגתו תכלית התענוג וזאת היא האהבה המחייבת ..
כבר בארו לך כי בהסתכלות (התבוננות) תתאמת לך ההשגה ויגיע התענוג ותבא
"האהבה בהכרח

כך גם כתב הרלב"ג⁶⁶ צונו בזה המאמר לאהוב השם יתעלה ולפי שהאהבה מבואר מעניינה
שלא תהיה) אינה יכולה להתקיים) לדבר שאין לנו בו שום השגה, כל שכן שלא תהיה בזה האופן
השלם אשר זכר פה, הנה יחייב זה הציווי שנעשה בדרך שתהיה לנו השגה מה (כל שהיא)
בזה השם הנכבד והנורא, כדי שנתעורר מפני זה לאהבו, וכל מה שנוסיף השגה בו יתעלה
נוסיף לאהבה אותו

והנה זה יושג לנו מצד שקידתנו על מצות התורה, כי הם יישירו אותנו אל השגתו יתעלה,
מצד החקירה על פעולות השם יתעלה הנפלאות המושגות לנו מעניין אלו הנמצאות
אשר אצלנו

(הוא מבואר) וזה ברור) כי כשיעמוד האדם על זה (קיום המצוות והשקידה בתורה) תהיה אהבתו (אל)
ה' יתעלה היותר חזקה שבכל האהבות אשר אצלו, כי סבות האהבה (הטעם שלהם) הם
השלמות והמעלה (חיפוש השלמות) ולפי שהשם יתעלה הוא בתכלית השלמות והמעלה, עד
ששלמות כל נמצא זולתו

רמב"ם הלכות עבודת כוכבים פרק א הלכה ג 59
" ישעיהו מא ח " ואתה ישראל עבדי ייקב אשר בחרתיך זרע אברהם אהבי 60
"תהלים פט ג "כי אמרתי עולם חסד יבנה שמים תכן אמונתך בהם 61

ספר המצוות מצות עשה ג - לאהוב את ה' 62

רמב"ם מורה נבוכים חלק א', פרק ל"ט 63

רמב"ם מורה נבוכים ג' כ"ח 64

ספר המצוות לרמב"ם - מצווה ג 65

רלב"ג (רבי לוי בן גרשום) דברים פרק ו' פסוקים ה"ז- 66

שלמות שאינה ממנו יתברך) הוא חסרון ביחס אל שלמותו יתעלה, הנה יהיה (האדם) היותר נאהב)
(אוהב ונאהב) לאין שעור) ללא הגבלה) מזה הצד
(. מטעם זה

ולפי שהערבות) תחושת הנעימות) אשר תהיה בהשגתו יתעלה הוא למעלה מכל הערביות לאין
שיעור, הנה יהיה היותר נאהב לאין שעור מזה הצד. ולפי שהתועלת שיושג מהשגתו יתעלה
הוא למעלה מכל התועלות, כי הוא השגת החיים הנצחיים, הנה יהיה היותר נאהב לאין שעור
מזה הצד, (מזה הטעם) עם שהוא המשפיע לאדם כל הערביות והתועלות אשר יושגו לו, והוא
" הממציא אותו) יוצר האדם) (והשומר מציאותו) מקיים אותו) (הזמן האפשרי) (הקצוב) לו

למצוות אהבת ה' יש יישום מעשי המתבטא במסירות ונאמנות לה', לתורתו ולמצוותיו. וכך
הבינו חז"ל הבינו את ביטוי מצוות אהבת ה', נאמנות מתוך משמעות מיוחדת של אהבה
אליו יתברך

קיימת מחויבות ונאמנות לקיום אהבת ה' גם מצד היראה, אך המעלה הקרובה אליה והיותר
נעלה ממנה, היא להיות נאמן ומחויב למצוות וקיום התורה מצד
אהבת השם

משמעות זו עולה מפסוקים: ⁶⁷ועושה חסד לאלפים לאוהבי ולשומרי מצוותי'. משמע ש'אוהבי'

היא ראשונה ואחריה ל"שומרי מצוותי" (היראה). יחד עם זאת המעלות קרובות אחת לרעותה. ואהבת את. "עשה מאהבה, הפריש (הבדיל) הכתוב בין העושה מאהבה לעושה מיראה. מאהבה שכרו ה' אלהיך⁶⁸ "כפול ומכופל

הטעם להבדל בין המעלות הוא: שהעושה מצוות מיראה, למרות שהיראה מעלתה מחייבת ומרתיעה, אך אם היא יחידה, כאשר יזדמן לאדם לפטור עצמו מקיום מצוות, בנימוק מספיק טוב, שוב אינו מתאמץ יותר. ואילו האוהב את ה' מתאמץ לא על מנת לצאת ידי חובה, אלא מחמת רצונו העצמי לעשות באהבה רצון בוראו

יש לך לדעת, כי⁶⁹ גם המהר"ל כתב על ההבדל המשמעותי בין עובד ה' מיראה לבין העובד מאהבה: קיים הבדל בין עבודת ה' מהאהבה לבין עבודה מיראה. העבודה מאהבה לא רק שמונעת את האדם מלעבור על ציווי ה' גם גורמת ומניעה את האדם לקיים מצוות המעשה, שמפני שהוא אוהב את השי"ת אוהב לעשות רצונו ולקיים מצוותיו. לעומת זאת עובד ה' שהמניע שלו היא היראה בלבד, דבר זה גורם לו שלא יעשה חטא, כי מי שהוא ירא מה', הוא ירא שלא יעבור על דבריו, ולפיכך נקרא יראת חטא. אך אינו בהכרח מהדר בעשיית המצוות "באהבה

הרמח"ל⁷⁰ כותב ב"מסילת ישרים" שמי שעובד את ה' מאהבה מהדר במצוות, שואף להגיע לדרגות רוחניות רמות ונזהר אף בעניינים שאינם מפורשים

כך כתב בעל ספר החינוך⁷¹: "שורש מצווה זו ידוע, שלא יקיים האדם מצוות השם ברוך הוא יפה רק באהבתו אותו". נראה לבאר את כוונתו שהמקיים מצוות מתוך אהבה, עבודת ה' שבו, נובעת מעצם נפשו ואישיותו ואינו פועל באופן שלבו רחוק, מתוך כפייה חיצונית

כך גם נדרש בספרי - "דבר אחר ואהבת את ה' אלהיך - אהבהו על כל הבריות כאברהם אביך", גם דרשה זו מפרשת את המושג אהבת ה' במובן של נאמנות. זאת אומרת, שמתוך נאמנות האדם לה' מפיץ האדם את ידיעת ה' לכל הבריות. לפי ביאור זה הכוונה המעשית ב'ואהבת' אינה רק על עצם רגש אהבת ה', אלא על הנהגה שבאה כתוצאה מאהבה. הלכה למעשה על האדם להתנהג בהנהגה של אוהבים, כלומר להיות נאמן ומסור

מקור נוסף לפירוש מצוות אהבת ה' בדרך של נאמנות ומסירות מצוי במשנה בברכות:⁷² ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך וגו' בכל לבבך בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע, ובכל נפשך אפילו הוא נוטל

שמות פרק כ פסוק ה 67
במדרש ההלכה 'ספרי' על ספר דברים 68
מהר"ל דרך חיים א ה 69
מסילת ישרים פרק טז ופרק יח 70
ספר החינוך מצווה תיח 71
ברכות פרק תשיעי, דף נד, א 72

את נפשך, ובכל מאדך בכל ממונך, דבר אחר בכל מאדך בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי
מו
ד
ה
לו.

דרשת חז"ל זו 'בכל נפשך - אפילו נוטל את נפשך', מעידה על כך שכל הפסוק מוסב על מסירות מתוך נאמנות לקיום המצוות, כשהכותרת לכל זה הוא 'ואהבת' כך גם הביאור 'בכל

לבברך' בשני יצריך, נובע אף הוא מהפירוש של אהבת ה' במובן של נאמנות, כלומר שיקיים האדם את המצוות על אף פיתויי היצר וכבוש את יצרו הרע ויגביר את יצרו הטוב במסירות ובנאמנות. כמו כן 'בכל מאודך' שפירושו חז"ל 'בכל ממונך', משמעו שעבור אהבת ה' יהיה האדם כל כך נאמן ומסור עד כדי נכון להפסיד אפילו את כל ממונו.

קשר נוסף לאהבת ה' מובא כפירוש לנאמנות של עם ישראל לה'. נאמנות זו מבוססת על הקשר המיוחד שיצר האל עם ישראל, שבחר בנו להיות לו לעם. כך נראה מהפסוק 'הישכם אוהבים את ה' אלוהיכם' (דברים יג) ובהמשך כתוב הטעם שעבורו יש לאהוב את ה': "כי דבר סרה על ה' אלהיכם המוציא אתכם מארץ מצרים והפדך מבית עבדים להדיחך מן הדרך אשר צוך ה' אלהיך ללכת בה ובערת הרע מקרבך". הפרשה עוסקת באהבה במשמעות המעשית של נאמנות לה', שהיא ההפך מכפיות טובה, המחייבת אותנו לזכור את יציאת מצרים, להשיב טובה ולהיות נאמנים לאלוקינו.

לפיו אהבת השם היא המדרגה פירוש נוסף להגדרת המושג אהבת ה', כתב הרב בספר העיקרים⁷³
גדולה שאין למעלה הימנה, ולא יוכל להגיע אליה האדם, רק אחרי שיגיע למדרגה האחרונה שהיא הגבוהה ביותר של היראה⁷⁴ כי היראה היא מדרגת הבסיס 'לאהבת ה'.

הרב מסביר את מעלת האהבה בשלושה אופנים: אהבת הטוב - מעצם היותו מציאות של טוב. אהבת המועיל - מקור המביא והמהווה תועלת לאדם. אהבת הערב - מקור הגורם נעימות לאדם. אהבת הטוב היא שיהיה האדם את הנאהב מצד שהוא טוב גמור בפני עצמו. זאת מבלי שתתערב באהבה ההיא כל קבלת תועלת ולא קבלת נעימות וערבות כלל, רק אהבת הטוב מצד שהוא טוב בלבד.

אהבת המועיל והערב אינן אהבות יציבות. הן אהבות משתנות ומתחלפות בעוצמתן, כפי רוב קבלת התועלת מאהבת המועיל או קבלת התענוג מאהבת הערב. כמו כן אפשר גם שאהבות אלו יתבטלו כאשר הן אינן נצרכות.

אולם האהבה אשר תהיה בעבור הטוב בעצמו, ללא כל תנאי לקבלת דבר, היא אהבה יציבה, שלא תתבטל ולא תשתנה, לפי שהאוהב לא יאהב את האהוב בעבור שהוא טוב אליו, אלא בעבור שזה האהוב טוב בעצמו. האהוב ידוע אצל האהוב, והוא בלבד חקוק בלבו. אהבת האהוב ע"י האהוב היא פעולת התאחדות ודבקות יחד.

ואולם באהבת המועיל והערב אין האהוב ידוע. רק התועלת המגיעה אל האהוב או התענוג המגיע אליו, וכאשר תשתנה קבלת התועלת או התענוג, תשתנה האהבה או תתבטל. משום כך, אי אפשר שיתאחד האהוב עם האהוב.

מה שאין כן באהבת הטוב אי אפשר לה שתשתנה כלל, כי אין לאהוב לקבל שום תועלת מן האהוב אלא הידיעה בו לבד, ועל כן האהבה אל הטוב מצד שהוא טוב היא היותר מעולה שבמיני האהבות.

הואיל והשם יתברך הוא הטוב הגמור שאין בו רע והעדר כלל, תהיה האהבה אליו אהבת הטוב מצד שהוא טוב ותתוסף האהבה הזאת כפי שיעור הידיעה בו יתברך, אחר שאמרנו כי אהבת הטוב תהיה מצד הידיעה בו לבד.

זאת ועוד, אחר שהוא יתברך יוצר הכל וחונן ונותן לכל נמצא ומחיה כל מי שנשמת רוח חיים באפיו, בנוסף לטוב הגמור, הוא גם מועיל. על כן ראוי שיהיה נאהב גם מצד מה שהוא מועיל.

עוד נבחין בהנהגה ובדרך בה ה' יתברך מכין מזון לכל אשר ברא. שכן לא ברא רק מה שהכרחי לבעל חי או לאדם לצורך חיותם בלבד, אלא ברא כל דבר בחן באופן שמביא לתענוג. לכאורה יכול האדם

להתקיים במים ובלחם בלבד ובכל זאת נבראו מינים רבים של מזונות, ירקות ופירות בצבעים שונים ומגוונים שהם מענגים, גם אם אינם הכרחיים. מצד זה ראוי הוא יתברך שיהיה נאהב גם מצד הערב, כלומר מצד שברא הדברים הערבים והמענגים את האדם

בעבור זה, ייאותו אליו כל מיני האהבות: אהבת הטוב בפני עצמו, אהבת המועיל ואהבת הערב. ראוי לפי זה שיהיה נאהב בכל מיני האהבה, כי לא ידומה ויצויר, שאפשר שתמצא מציאות יותר טובה, יותר מועילה ויותר מענגת ממנו

בהקשר זה נמצא כי משה רבנו עליו השלום היה מזהיר את ישראל לאהוב השם יתברך בכל מיני האהבה⁷⁵, והקדים ואמר "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד". כלומר כי עם היותו אחד ייאותו לו כל מיני האהבה המתחלפות, אם אהבת הטוב ואם אהבת המועיל ואם אהבת הערב. לפי שהוא יתברך טוב גמור והוא הנותן התועלת ונותן התענוג, ואין לך לאהוב זולתו אף אם תהיה אהבתך מכל סבות האהבה הנמצאות בו. לפי כך, ראוי לאהוב אותו בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך, כי אין שום סיבה שתמנע, שלא תהיה האהבה אליו שלמה בתכלית מה שאפשר

בדרך הטבע אי אפשר לאדם לאהוב ב' דברים או ב' אנשים אהבה שלמה בתכלית, לפי שאם יאהב את שניהם אין האהבה אל האחד שלמה בתכלית השלמות מאחר שהיא מתחלקת בין שניהם. כך אי אפשר שיתאחד האהוב באהוב התאחדות גמורה כמו שהוא מגדר האהבה אלא אם כן היה האהוב אחד, ולכן אמר ה' אחד, כלומר אחר שהשם יתברך אחד אין האהבה מתחלקת. אפשר שתהיה אהבתך אליו גמורה כי לא תתחלק האהבה לשנים, ואף אם תהיה האהבה ממינים מתחלפים, רוצה לומר מצד הטוב או מצד המועיל או מצד הערב, להיות השם יתברך אחד והיות נמצאות בו כל סבות האהבה המתחלפות, ראוי שתהיה האהבה אליו שלמה בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך

השד"ל⁷⁷ הגדיר באופן יוצא דופן את מצוות אהבת ה', שאינה מצווה ייחודית לאהוב את ה' אלא כמצווה כללית לעשיית רצונו וז"ל: "ואשובה לעניין אהבת ה' ואומר כי מאחר שראתה התורה האלהית לדבר כלשון בני אדם ולצייר לפנינו אלוה-מתפעל ובעל כעס ורצון, אהבה ושנאה וכיוצא בזה, היה מן הראוי שיצייר גם האדם אוהב את האל או שונא אותו, כי מי שישווה ה' לנגדו תמיד ועיקר מחשבות לבו הוא לעשות נחת רוח לפניו ולשמור חוקיו ומשפטיו ומצוותיו, זה ייקרא אוהב את ה', ומי שאין אלהים לנגד עיניו ואינו נמנע מעשות מה" שהוא נתעב לפניו והוא מבקש תמיד תועבות חדשות לחטוא בהנה, הוא ייקרא שונא ה'

ואין אהבת ה' מצווה פרטית, אבל היא כוללת את כל המצוות, אבל האהבה בעצמה לא יחול" עליה צווי. וכן ואהבתם את הגר (למטה י' י"ט), ואהבת לרעך כמוך (ויקרא י"ט י"ח), הכוונה בהם שנשתדל להיטיב להם ושנחדל מכל מה שיזיקם או יכעיסם

עוד בעניין בירור גדר האהבה⁷⁸ המהר"ל⁷⁹ מבהיר כי אהבה היא דבקות בין שווים. נקודת השוויון ביניהם מביאה לחיבור ולדבקות. אם כך, כיצד יתכן אהבה בין בני אדם לבוראם? הרי אין דמיון בין האדם לבוראו. אהבה בין שווים היא בגלל ההשלמה, אחד משלים את השני. הרצון לחיבור וקשר הוא עם הדבר שמביא לשלמות גם אם הם הפוכים

הדבקות היא התשוקה והגעגועים אל הרוחני, אל הנעלה והנשגב, הממלאים את הלב ברגש. הדבקות בין האוהבים נובעת מהשתוקקות של האוהבים אל השלמות הרוחנית. כאשר הנפש משתוקקת לשלמות, היא מדבקות במה שמשלים אותה וזוהי אהבה. שלמות זו אליה מתאווים ועורגים היא השלמות האלוקית הכוללת את סוגי השלמות הטבעיים והרוחניים. לכן אהבת ה' היא אהבה מוחלטת שאינה רגש חולף או זמני והיא מתקיימת בכל זמן, בכל מקום ולמשך

כל החיים

(כמו שנבאר, כמה שאמר ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך) דברים ו' ה' 75
(דברים ו' ד' 76)
שד"ל-דברים פרק ו' פסוק ה': ר' שמואל חזקוני (בקינור שד"ל) היה משורר, פרשן מקרא בלשן עברי, פילוסוף, חוקר ספרות ומתרגם. איש תנועת ההשכלה היהודית, מראשוני אנשי חכמת ישראל וראש בית 77 המדרש לרבנים בפדובה שבאיטליה.

(נערך על בסיס דברי הרב זאב קרוב (פרשת ואתחנן 78)
רבי יהודה ליווא מן בצלאל, המוכר בכינוי מהר"ל (מורנו הגדול רבי ליווא (מפראג) היה רב, פוסק הלכה, מקובל והוגה דעות. ספר נתיבות עולם, בנתיב אהבת הרע 79

12

אהבת ה' היא מידה יוצאת דופן משום שאין גבול לאהבת ה'. כל המידות דורשות מאתנו איזון וגבולות, שכן "מידה" - היא גבול. לכל מידה יש כיוונים חיוביים ושליליים. בכל המידות אסור לעבור את גבולות הענווה, הזהירות, הזריזות וכו', כי "כל קצה הוא רע גמור"⁸⁰. אך באהבת ה' אנו נדרשים לאהוב את ה' ללא גבול, בכל חיינו, בכל כוח מכוחות החיים שבנו.

באהבת אישה וחברים אנו נדרשים למידה וגבול. יש "אהבה שמקלקלת את השורה"⁸¹ מוציאה את האדם מגדרו. יש אהבה שהיא חולי שצריך להירפא ממנה. אך באהבת ה' אנו מצויים לאהוב ללא

כי חולת אהבה אני" גבול ומידה עד כדי שהקביל זאת שלמה המלך לחולי"⁸²

על כך כותב הרמב"ם "וכיצד היא האהבה הראויה? שיאהב את ה' אהבה גדולה יתירה עזה מאד עד שתהא נפשו קשורה באהבת ה' ונמצא שוגה בה תמיד כאילו הוא חולה חולי אהבה, שאין דעתו פנויה מאותה אהבת אישה והוא שוגה בה תמיד, בין בשבתו בין בקומו בין בשעה שהוא אוכל ושותה. יתר מזה תהיה אהבת ה' בלב אוהביו שוגים בה תמיד כמו שצונו בכל לבבך ובכל נפשך

"מאדך ובכל"⁸³

דבר ידוע וברור שאין אהבת הקדוש ברוך הוא נקשרת בלבו של אדם⁸⁴ " זה שכתב באורחות צדיקים

עד שישגה בה תמיד כראוי, ויעזוב כל שבעולם מה שבעולם חוץ ממנה, כמו שנאמר (דברים ו' ה'): "בכל לבבך ובכל נפשך". ונמצא השוגה בה תמיד כאילו הוא חולה חולי אהבה, שאין דעתו פנויה מאהבת אותה אשה, והוא שוגה בה תמיד: בין בשבתו בין בקומו, בין בשעה שהוא אוכל ושותה - יתר מזה תהיה אהבת השם בלב אוהביו. וזה שאמר שלמה אמר על דרך משל (שיר השירים ב' ה'): "כי חולת אהבה אני". וכל שיר השירים משל הוא לזה העניין. לפיכך צריך האדם להבין ולהשכיל בחכמה ובתבונה המודיעות לו את קונו. וכפי כוח שיש באדם להבין ולהשיג האל הנכבד והנורא - מצווה לאהבה אותו וליראה ממנו, שנאמר (דברים ו' ה'): "ואהבת את ה' אלהיך"; ונאמר (שם ו' יג'): "את ה' אלהיך תירא

מאחר ואהבת ה' צריכה להיות מוחלטת ומצוה עלינו לשגות בה, בכל זמן ובכל יום, נראה לכאורה כי קיימת סתירה בין הציווי לאהוב את ה' הממלא את כל עולמנו, לבין הציווי הנוסף "לאהוב דבר אחר זולתו יתברך"⁸⁵ ואהבת לרעך כמוך

יישוב הסתירה טמון בהמשך הפסוק - "ואהבת לרעך כמוך, אני ה'" - אהבת ה', כוללת את הכל. אהבת ה' אינה מצמצמת אותנו אל הבורא ומזניחה את שאר הנבראים. ההיפך הוא הנכון. ה' יתברך כולל הכל וכולם שייכים וקשורים אליו⁸⁶ כי הוא מקומו של עולם" ולכן מי שאוהב באמת את ה', צריך לאהוב את כל הנבראים. וזה פרוש "אני ה'", אוהבי הם אוהבי בריות"

יתירה מזו, אין אהבת אמת בין הנבראים, בין איש לאשתו ובין אדם לחברו, ללא אהבת ה'. שהרי מה שמחבר בין אדם לחברו ובין איש לאשתו הוא רצון ההשלמה, כל אחד מבקש להשתלם באמצעות השני. הרצון לקשר עם הזולת נוצר בבני אדם מתוך ידיעה שהחיבור הוא זה המביא אותנו לשלמות גם אם הצדדים הפוכים בטבעם. מאחר ונוצרנו חסרים, נטוע בתוכנו הרצון וההשתוקקות לשלמות. בני האדם לבד אינם מסוגלים להשלים אחד את השני, מאחר וכל אחד מאתנו במהות הינו יצור חסר. שלמות הינה מאת ה' יתברך בלבד.

ההכרה שבורא עולם מאחד ומחבר אותנו, מצוונו לאהוב אחד את השני "ואהבת לרעך כמוך" היא שמביאה לאהבת אמת. זאת משום שה' הוא השלם היחידי והוא יוצר האדם ורק בכוחו להשלימו. השלם המוחלט יכול להשלים את זולתו ולכן כאשר המושלם ובעל היכולת להשלים את זולתו, הוא

⁸⁰ רמב"ם שמונה פרקים פרק ד 80
אהבה יתרה מציאה את האדם מגדרו. גורמת לו לנהוג שלא כשורה. מקור: אמר רבי שמעון בר יוחאי: אהבה מקלקלת את השורה ושנאה מקלקלת את השורה. בראשית רבה, וירא, 81
פירוש רש"י, פסוק י"ח 82 שיר השירים פרק ב פסוק ה' "סמכני באשיות רפדוני"
"בתפוחים כי חולת אהבה אני"

רמב"ם הל' תשובה, ג 83
אורחות צדיקים שער אהבה, אהבת השם 84
ויקרא פרק י"ט פסוק י"ח 85
ויפגע במקום" ר"ה בשם ר' אמי אמר מפני מה מכנין שמו של הקב"ה וקוראין אותו מקום שהוא מקומו של עולם ואין עולמו מקומו. בראשית רבה פרק סח פסוק ט' 86

13

המצווה והוא חלק מהחברות ואהבת הזולת, דבר זה מביא אותנו לאהבת אמת, כי כך אנו משתלמים וזה הפרוש "ואהבת לרעך כמוך אני ה'" הגורם לאהבת אמת.

כך שאהבת איש ואישה, אדם ורעהו, מקורם נובע מתוך אהבת ה', האהבה הגדולה, שמחברת אותנו לשלמות האמתית והיא כוללת את אהבת הזולת בתוכנה, זה רצון ה' ובכך הוא משלים אותנו.

גם אם אדם לא יכיר ב"אני ה'" שבקרבו, לא תשתנה העובדה שכל אהבות האמת בחיינו האנושיים, נובעים ויונקים את חיותם וחיוניותם מאהבת ה', מהשתוקקות הפנימית להתחברות ולשלימות, מהכרה פנימית ועמוקה, גם אם לא מודעת, שהבריאה נבראה באופן חסר, שאין האחד שלם אלא בהתחברות שלו עם האל ושאר הבריות.

מכיוון ש"ה' אחד" שאין עוד מלבדו, הוא מקור השלימות, כל המציאות כולה יונקת את חיותה וזכות קיומה מהאחד. ממילא, אהבת ה' צריכה להיות ללא גבול "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך". כל שאר האהבות הן נאצלות מהמקור, אינן עומדות בזכות עצמן, שהרי ללא המקור של אהבת ה' הם אהבות מדומות.

כעין זה כתב בספר רבי צדוק⁸⁷ ג' אהבות יש: אהבת הקב"ה, התורה וישראל וכולם (ושלושתם חד), הם אהבה אחת (כידוע בזוהר, דהא בלא הא לא סגי) שאחת בלא רעותה לא מושלם) ואהבת השם יתברך הוא השורש (לכל אהבות), כי אהבת ישראל לבד בלא השם יתברך, הוא (אוהב צוותא וחברותא) חברה

והנה בעז בא מבית⁸⁸ והוא דור הפלגה, שגם כן אהבו חברותא. (על זה תיקן בועז שאילת שלום בשם ה', כמו" שכתוב לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם ויאמרו לו יברכה ה'" וזאת מפני שהוא אהב צוותא וחברה מאד, ופחד שמא אהבת הצוותא והחברה שלו היא אהבה ללא אהבת השם יתברך ולכך הקפיד שפתיחת שאילת השלום שלו תהא בשם, לומר שרוצה רק צוותא לכבוד שמים ומתוך אהבת ה'). ואהבת תורה בלא השם יתברך, היינו אהבת החכמה בלבד, זהו דור המבול שאזכר שהיה ראוי אז מתן תורה, שהמה אהבו תורה וחכמה מאד".

⁸⁹ בזוהר

אוסוף ואומר, כי גם אהבת ה' לבד, ללא אהבת לימוד תורה וקיום מצוותיו וללא אהבת ישראל, היא אהבה עקרה שאינה לרצונו יתברך, כי אהבתו מתבטא בקיום רצונו, אהבת תורתו ואהבת עמו ישראל אשר בחר. לכן נראה מדבריו כי אהבת השם היא השורשית והשתי אהבות הנוספות הם משלימות ביחד לאהבת ה' אחת שלמה.

עוד בהבנת המושג המיוחד אהבת ה', כתב בספר ארחות צדיקים⁹⁰ "יעזוב אדם כל האהבות וידבק באהבת הבורא ברוך הוא, כדכתיב (דברים ו ה): "ואהבת את ה' אלהיך". אהבת השם ברוך הוא, היא תכלית כל התכונות וסוף כל המעלות במדרגות כל אנשי העבודה, וכל המידות הן כמו סולם למעלת האהבה והיא נדבת הנפשות מאנשי החסידים והנביאים והפרושים, וסופן אין למעלה הימנה.

הרבה פעמים מקדים הספר (חומש) את (מעלת) יראת האלהים על (מעלת) אהבתו, כמו שנאמר (דברים י יב): "ועתה ישראל, מה ה' אלהיך שואל מעמך, כי אם ליראה את ה' אלהיך ולאהבה אותו". ומפני שהאהבה היא תכלית הפרישות וסופה (הקצה הגבוה של הפרישות זה התחלת האהבה), והקרובה שבמדרגות (הפרישות היא מעלה הקרובה ביותר מכל המעלות) אל מדרגת אהבת האלהים. ואי אפשר שיגיע האדם אליה (אל אהבת השם) אלא אחר שתקדם יראתו ופחדו מהאלהים. ועל כן הקדימה (הכתוב את מעלת) היראה לאהבה.

ומה היא האהבה? היא אהבת הנפש ונטוטה (הימשכותה) מעצמה אל הבורא יתברך, כדי שתדבק באורו העליון. הנפש הזאת היא מקור (שורש) הדעת (השכל האנושי), והיא טהורה וזכה, והבורא קושרה בגוף אשר חשקו (תאוותו) רב, לנסות אם היא (הנפש) תלך בדרכי השם. ומפני שהאדם מלובש בגוף, הנברא ברוח בהמות (באופן חומרי) - אין כוח בנשמה הנבראת מאלהים לחשוב (ללכת) אחר בוראה, כי

(צדוק הכהן מלובלין) חלק ב' צדקת הצדיק קצו, עמוד עד 87
מגילת רות פרק ב פסוק ד 88
בזוהר ח"ג רטז ב 89
ארחות צדיקים בשער האהבה, אהבת השם 90

מעורבת (כלואה) היא בתאוות הגוף. וכל ימי קטנות האדם (שהוא כלו בתאוותיו) - אינו מבקש ואינו שואל אלא תאוותיו ותענוגיו. כי מרוב תאוות הגוף, אכילה ושתייה ועידוני העולם הזה, שהוא עולם שווא ושקר, וחושב לאסף הון רב - אין כח בהנשמה לחשוב אחר הבורא יתברך, כי היא מלובשת

בהבלי שווא. ואחרי שתרגיש הנפש נחת רוח (במה שיש לה תועלת לעצמה) להשלים עצמה (בלתי) ללא (שיתוף הגוף, אז היא תתאוה לבקש מנוחה) הפרדה (ממידות הגוף, כאשר) כמו) יתאוה החולה לרופא. וכשתתפא (תתמלא ברוחניות) הנפש מתחלואיה, אז יהיה לה אור בעצמה וכוח בנפשה.

וכיצד היא (פעולת) האהבה? שיאהב את השם אהבה גדולה ויתרה רבה מאוד, עד שתהא נפשו קשורה באהבת השם יתברך. והנפש הלוא מלאה אהבה, ואותה אהבה קשורה בשמחה, ואותה השמחה מברחת (מברחה) מעל לבבו נעימות הגוף ותענוג העולם. ואותה שמחה עזה ומתגברת על לבבו, וכל הנאות שבעולם הם כאין כנגד תגבורת תוקף שמחת אהבת השם יתברך, וכל שעשועי ילדיו כלא היו כנגד שעשוע הלב האוהב את השם בכל לבו. וכל הרהור שלו איך לעשות רצון הבורא יתברך, ולזכות את הרבים, ולעשות קידוש השם, ולמסור עצמו באהבת השם.

העובד מאהבה עוסק בתורה ומצוות, והולך בנתיבות החכמה המראים איך יעשה כל המצוות מאהבה, ואיך יאהב את השם יתברך אהבה גדולה: לא מפני דבר שבעולם, לא מפני יראת הרעה ולא כדי לקבל הטובה, אלא עושה האמת מפני שהוא אמת, וסוף הטובה לבוא. ומעלה זו מעלה גדולה עד מאוד, ואין כל אדם זוכה לה, והיא מעלת אברהם אבינו שקראו הקדוש

ברוך הוא "אוהבי" (ישעיהו מא ח), לפי שלא עבד אלא מאהבה. והוא שציווה הקדוש ברוך הוא על ידי משה רבינו עליו השלום, שנאמר (דברים ו ה): "ואהבת את ה' אלהיך, בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך". ובזמן שיאהב את השם ברוך הוא אהבה הראויה – מיד יעשה כל המצוות מאהבה.

מעלת המצווה

בעניין מעלת מדרגת אהבת ה' אומר הרב בספר "חובת הלבבות" ש⁹²מקום שער אהבת ה' נקבע אחרי שער הפרישות, מפני שמטרת הפרישות היא להרחיק מלב האדם כל אהבה ותשוקה לענייני העולם הזה, כדי שיאהב רק את ה', וישתוקק רק לעבוד אותו. אהבת ה' היא השיא של כל המדרגות בעבודת ה', אין מדרגה שהיא גבוהה ממנה, ואין אחריה מדרגה נוספת". מכאן נראה שמי שמגיע לאהבת ה' נמצא בדרגה הרוחנית הגבוהה ביותר. באמצעות אהבת ה' האדם דבוק בו יתברך

עוד כתב "בחובת הלבבות"⁹³ בעניין מיקומה של מידת אהבת ה' באדם: "והרבה פעמים מקדים הספר (התורה) (זכר) (מידת) (יראת האלהים על) (פני מידת) (אהבתו, כמו שאמר) (דברים י) (ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה" (שם) "את ה' אלהיך תירא" (וחייב הדין) (על פי הצדק) (להקדים היראה על האהבה באלהים, מפני שהיא) (היראה) (תכלית) (סוף מעלת) (הפרישות וסופה הרחוק) (היא הקצה האחרון הסופי של הפרישות) (והקרובה) (מתחת) (שבמדרגות אל מדרגת אהבת האלהים) (והיא היראה המדרגה הקרובה ביותר אל מדרגת אהבת ה') (והוא) (היראה) (השער הראשון משעריה, (השער הראשון משערי אהבת ה') (ואי אפשר שיגיע האדם אליה) (אל אהבת ה') (אלא אחר שתקדם יראתו ופחדו מאלהים יתברך, ועל כן הקדמנו שער הפרישות לשער הזה כי מן הנמנע ממנו) (לא יתכן) (שתתיישב אהבת הבורא בלבנו) (יחד) (עם התיישב אהבת העולם בנו, וכאשר יהיה לב המאמין ריק מאהבת העולם ופנוי מתאותיו מצד הכרה ובינה) (אז) (תתיישב אהבת הבורא בלבו ותהיה תקועה בנפשו כפי הכספו לו) (הכיסופים "אלין) (והכרתו אותו)

מצוות אהבת השם נחשבת לאחת המצוות הנעלות ביותר ביהדות. בספר "חובת הלבבות"⁹⁴ "כותב הרב: "האהבה לה' לבדו היא שיא הדרגות ותכלית המעלות". "וגם ראוי לך לדעת כי כל חובה וכל

⁹¹ חובת הלבבות" של רבנו בחיי זצוק"ל בשער העשירי שער אהבת ה' ה' 91
⁹² רבי יהודה אבן תיבון זצוק"ל מתרגם את חובת הלבבות ללשון הקודש ובעל הפרוש "לב טוב 92
⁹³ חובת הלבבות בהקדמה לשער העשירי אהבת ה' 93
⁹⁴ חובת הלבבות, מבוא לשער אהבת ה' 94

מדה טובה מושכלת או כתובה או מקובלת הם תכונות ומעלות שעולים בהם אל הענין הזה והוא תכליתם וסופם אין מדרגה למעלה ממנו ולא אחריו". מצוה זו עומדת בהשוואה למצוות יחוד האל, שהיא מצווה יסודית ושניה אחרי מצוות האמונה בהשם. זאת נלמד ממשה רבינו ע"ה "במשנה תורה"⁹⁵ "שעם טוהר הייחוד ומצוות "יחוד הבורא" שאנו מקיימים באמירת "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד"⁹⁶ "נצטוונו במצוות אהבתו של הקב"ה שכתוב"⁹⁷: "ואהבת את ה' "אלוהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך".

שואל "בחובת הלבבות"⁹⁸ "על האופן שיבור לו האדם להגיע לאהבת ה': "אבל איך הדרך אל אהבת האלקים יתברך? ומשיב כי הבקשה הזאת לא תתכן לשואל אלא אחר הקדמות (הכנות) רבות וכאשר תתקיימנה (תושלם) (ההקדמות תתילד) (תיוצר) (מהם) (בליבו) (האהבה

באלקים יתברך, אבל מי שמכוין אליה בעצמה) בלבד ללא הכנות) לא יוכל להגיע אליה.

וההקדמות אשר ראוי למאמין להקדים לה בנפשו הם שני ייחודי הלבבות ושתי כניעות ושני חשבונות ושתי בחינות. כפי שיבואר לקמן:

שני ייחודי הלבבות אחד מהם לייחד הלב ביחוד הבורא - (שיאמין באמונה שלימה שה' הוא אחד ויחיד). והשני לייחד המעשה לשמו ולעבדו לכבודו בלבד - (שיעשה את כל המעשה לשם ה' לבדו).

שתי הכניעות אחת מהן הכניעה לאלוקים יתעלה - (שיכניע את עצמו לפני ה') - והשנית הכניעה ליראי האלוקים ובחיריו - (שיכניע את עצמו לפני ה'). ('ת"ח יראה ה

שני החשבונות אחד מהם חשבוננו עם נפשו על מה שחייב לאלוקים להתמדת טובותיו - (שיעשה לעצמו חשבון הנפש אם הוא ממלא את חובותיו כלפי ה' תמורת הטוב שה' עושה לו תמיד).

והשני חשבוננו עם נפשו על הסתירו עונותיו והאריכו לו ומחילתו - (שיעשה לעצמו חשבון הנפש אם הוא ממלא את חובותיו כלפי ה' תמורת מה שהשם נוהג אתו בהסתרת עונותיו, באורך רוח, שאינו מענישו מיד, וזאף סולח לו על עליהם).

שתי הבחינות אחת מהם הבחינה במה שעבר לראשונים, בעמדו על ספרי הנביאים ודברי הקדמונים ע"ה כמ"ש (תהלים קמג) "זכרתי ימים מקדם" - (שיתבונן בניסים שעשה ה' לאבותינו).

הבחינה השנית בעולם במה שהוא רואה מפלאי הבורא יתברך בבריותיו - (שיתבונן בנפלאות הבורא הנראים בברואיו).

וכבר בארתי בספר זה כללים מן העניין הזה כפי יכולתי מה שיש בו די למי שמבין ומכוין למה שיש בו הצלתו והימלטו בעולם הזה ובעולם הבא.

וכאשר יתקן כל זה ויחבר אליו הפרישות מתענוגי העולם ותאוותיו - (שיתנהג בפרישות מתענוגי העולם הזה ותאוותיו). ויבין גדולת הבורא ועצמותו ואמתותו ורוממותו - (שידע ויבין את גדולת ה' ורוממותו).

וישכיל קטנות ערך נפשו וזעירותו וזלותו (שיבין את אפסיות ערך האדם). ואח"כ יכיר רב טוב הבורא עליו וגודל חסדו עמו, אז תהיה האהבה באלקים מן המאמין סמוכה לזה בלב שלם ואמתות זך נפשו והכספו לו בהשתדלות וחריצות וזריזות דומה למה שנאמר (ישעיה כו) "נפשי אויתך בלילה ואמר) שם) "לשמך ולזכרך תאות נפש" ואמר) תהלים מב) "צמאה נפשי לאלהים." והחזק שבדברים שתעזר בהם) תאחז בדברים המביאים ליראה) על המדרגה הזאת העליונה, הוא המורא הגדול מאלקים והאימה ממנו והפחד ממצותיו) שיהיה עליו פחד ומורא גדול מה' וממצותיו).

והמחשבה תמיד) צריכה להיות) בהשקפתו) שיזכור תמיד את רצון ה' במחשבתו) על סתרך וגלויך ומצפונך ונראך והנהגתו אותך וחמלתו עליך ודעתו הנסתר והנגלה בעבר ובעתיד ממעשיך ומחשבותיך

*ספר דברים נושא שם המבוסס על המילה המשמעותית הראשונה המופיעה בפרק הראשון "אלה הדברים" 95 דברים, א, א, שמו הקדום) מתקופת חז"ל) היה משנה תורה וזאת על פי הכתוב בו "וכתב לו את משנה התורה הזאת" דברים, י"ז, י"ח, אחד ההסברים לכינוי "משנה תורה" (שהיה שכיח בעקר במקופת התנאים והאמוראים) היא משום סיכום של הנאמר בכל ארבעת הספרים הקודמים.

דברים ו, ד, 96

דברים ו, ה, 97

שער אהבת ה' - פרק ג עם פרוש לב טוב 98

והבטחתו לך והקרבתו אותך ולא תוכל עם כל זה) אפילו בעשותך את כל הנאמר לא תוכל להגיע לשלמות) לעמוד מנטות אליו בלבך ובמצפונך בבר לבב ובאמונה שלמה.

ותחלה נפשך באהבתו ותבטח על חמלתו וגודל חנותיו ורחמיו, ולא תשתתף בעת ההיא עם אהבתו (אהבת זולתו) לא לאהוב אף בריאה עם אהבת ה' ולא ישקיף עליך שאתה ירא עם יראתך ממנו בלתי) שלא תראה לפניו שאתה מתיירה מבריאה כל שהיא, מבלעדו) ולא תפקדהו) לא תחסרהו) מרעיוניך ולא יסור מנגד עיניך ויהיה צוותך בבדידות וישב עמך במדברות ויהיה מקום מלא בני אדם בעיניך כלא מלא והריק מהם כלא ריק, לא תשומם) (שתעמם) (בהפקדם) כאשר אינם ולא תדאג בהעדרם ותהיה תמיד שמח באלקיך שש בבוראך, עלז ברצונו וכוסף לפגיעתו) (לפגוש אותו) (כמ"ש) שם סד) "ישמח צדיק בה' וחסה בו" (ואמר הנביא) (חבקוק ג) ואני בה' אעלוזה אגילה באלהי ישעי ואמר דוד עליו השלום) (תהלים סד) ה' אורי וישעי ממי אירא ושאר המזמור" עד כאן דבריו הקדושים

הנצי"ב מוולוז'ין⁹⁹ כתב בפרושו העמק דבר¹⁰⁰ על מדרגת אהבת ה': "אמנם יש עוד מדריגה על המדרגות והיא בסתר המדרגה, שלא זכה ולא יזכה אליה שום אחד מבני עליה אלא משה רבינו ע"ה, והוא גם הוא בדרך נסתר, וזוהי אהבה מסותרת ונקרא אותה בשם אהבה רבה, כי אהבה הפנימית נקרא בשם אהבת עולם, רצוני לומר שיכולין לזכות בה כל באי העולם הבוחר בה, אבל אהבה רבה ומשה עליה, על בני עליה. ואהבה¹⁰¹ זו לא קם כמשה ולא יקום רק הוא לבדו בדרך הנסתר, זהו סוד רבה זו יוצאת מיראה שהיא לפני ולפנים, ותהיה אז האהבה לפני ולפנים, ויחזור להיות נקרא בן, כי כל אהבה "בחינת בן"

ממסירות הנפש של רבי עקיבא ואהבתו לה' נוכל ללמוד על חשיבות מצוות אהבת ה'. המהר"ל¹⁰² מסביר זאת כך: ואל יקשה בעיניך למה היה מקיים שיאהב השי"ת בכל לבבו ובכל

נפשו במה שהיה מאריך באחד עד שיצאת נשמתו באחד. כמו שמוזכר בגמרא¹⁰³ בברכות: כותב שם הרב, שאהבה שיש לאדם אל ה' יתברך היא נובעת מזה שהאדם תופס את עצמו שאינו "שם דבר" ומודע, שתוצרתו היא מהשם יתברך ואליו הוא שב בסופו. ואין כל מציאות בעולם זולת ה' יתברך, הוא אחד ואין זולתו.

ולפיכך רבי עקיבא היה מאריך ב'אחד' עד שיצאה נשמתו, להודיע שהוא יתברך אחד והנשמה אליו תשוב. וכאשר האדם מודע למציאותו מול ה' יתברך, תצמח בו האהבה מאליה, מצד שהוא יתברך אחד, אין לשום נמצא בעולם פרוץ מאתו, כי כל המציאות והנבראים תלויים ודבקים בו יתברך, כי הוא עיקר הכל, ומפני כך שייך בנבראים הנמצלים האהבה אל השורש אל השי"ת.

ויותר שייך אהבה אל השי"ת ממה ששייך אהבה בשאר דברים. כי כל אהבה שיש בין האוהבים, אף שהם דבקים זה בזה, מכל מקום יש לכל אחד ואחד מהם מציאות וקיום בפני עצמו. אבל האהבה אל ה' יתברך צריך להיות במה שהאדם שב רוחו ונפשו אליו לגמרי עד שאין לאדם מציאות בעצמו. ובזה הוא מתדבק לגמרי בו וכדכתיב) (דברים ל, כ) "לאהבה את ה'". "אלוהיכם ולדבקה בו

בהמשך להסבר המהר"ל את מעשה רבי עקיבא ניתן להוסיף ולומר, שלא רק שאין לאדם מציאות בפני עצמו ביחס אליו יתברך, אלא לכל העולם ובריותיו אין מציאות בפני עצמה, כפי שכתב הרב בעל ספר "דרך חיים"¹⁰⁴ כי דבר מחויב הוא וברור שאי אפשר שיהיה דבר זולתו

99 ("ספר העמק דבר על התורה ומגילת שיר השירים בדרך פשוטו של מקרא שחיבר הרב נפתלי צבי יהודה ברלין") הנצי"ב מוולוז'ין 100 (פרוש העמק דבר על דברים ו:ה:א: 100).

(שמות) ט. ג. 101

ספר "נתיבות עולם", אהבת ה' פ"א של רבי יהודה ליווא בן בצלאל המוכר בכינוי מהר"ל (מורנו הגדול רבי ליווא) מפראג 102

ברכות ס"א עמוד ב בענין ואהבת את ה' אלהיך: תניא ר' אליעזר אומר אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך למה נאמר בכל נפשך אלא אם יש לך אדם שגופו חביב עליו ממנו לך נאמר 103
 בכל נפשך ואם יש לך אדם שמונו חביב עליו מגופו לך נאמר בכל מאדך רבי עקיבא אומר בכל נפשך אפילו נוטל את נפשך. תנו רבנן פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה בא פפוס בן יהודה ומצאו
 לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהלות ברבים ועוסק בתורה אמר ליה עקיבא אי אתה מתיירא מפני מלכות אמר לו אמשול לך משל למה הדבר דומה לשועל שהיה מהלך על גב הנהר וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום
 אמר להם מפני מה אתם בורחים אמרו לו מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם אמר להם רצונכם שתעלו ליבשה ונדור אני ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם אמרו לו אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות לא פקח
 אתה אלא טפש אתה ומה במקום חיותנו אנו מתייראין במקום מיתנתו על אחת כמה וכמה אף אנחנו עשויי שאנו יושבים ועוסקים בתורה שכתוב בה (דברים ל, כ) כי הוא חייך ואורך ימך כך אם אנו הולכים ומבטלים ממנה
 עאלך. אמרו לא היו ימים מועטים עד שתפסוהו לר"ע וחבשוהו בבית האסורים ותפסו לפפוס בן יהודה וחבשוהו אצלו אמר לו פפוס מי הביאך לכאן אמר ליה אשריך רבי עקיבא שנתפסת על דברי תורה אוי לו לפפוס
 שנתפס על דברים בטלים. בשעה שהוציאו את ר' עקיבא להריגה זמן ק"ש היה והיו סורקים את בשרו במסרוקות של ברזל והיה מקבל עליו עול מלכות שמים אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן אמר להם כל ימי הייתי מצטער
 על פסוק זה בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך אמרתי מתי יבא לידי ואקימוני וכשיו שבא לידי לא אקימוני היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד יצתה ב"ק ואמרה אשריך ר"ע שיצאה נשמתך באחד אמרו מלאכי
 השרת לפני הקב"ה זו תורה וזו שכרה (תהלים ז, יד) ממתיים ידך י"י ממתיים וגו' אמר להם חלקם בחיים יצתה בת קול ואמרה אשריך ר"ע שאתה מזומן לחיי העוה"ב
 דרך חיים" פ"א מ"ב דף כז 104

**שהעולם נברא לעבוד את השי"ת, נעשה העולם חלק גבוה, ובזה יש מציאות אל העולם"
 בעצם כל מציאות העולם בזכות באפשרות הניתנת לו
 לעבוד את בוראו.**

האור החיים" כתב על הפסוק ואהבת: ¹⁰⁵שעל ידי אהבת ה' ישיג (האדם) מדרגה זו שיהיה ה"
 מייחד שמו עליו ביחוד, כדרך אומרנו: ¹⁰⁶"אלהי אברהם אלהי יצחק", ופירוש שכל אחד ראוי
 בפני עצמו (שהגיע למעלת אהבת השם) שיתייחד שם אלהותו עליו, ותמצא שאברהם ביאר בו
 "הכתוב שהיה אהוב דכתיב ¹⁰⁷"זרע אברהם אוהבי

אהבת ה' היא מידה מיוחדת. ראשית, שלא כמו רוב המידות, קיים ציווי על החלק הנפשי
 שבאדם. אמנם, כבר האירו הפרשנים על הקושי לצוות על אהבה ועל כן פרשו שהמצווה
 מכוונת לפעולה מעשית, לדברים המביאים את האדם לאהבת ה', אך למרות זאת, ¹⁰⁸"אין
 'המקרא יוצא מידי פשוטו" הרי פשט הציווי בסופו של דבר, מצווה את האדם לאהוב את ה'

שנית, מדובר במידה שהיא יסוד לכל המידות. אם אדם אוהב את ה' הרי שהוא מקבל את
 המציאות כפי שה' מזמן לו, ללא טענות ואכזבות, הוא פחות כועס, הוא מתבטל כלפי האחר,
 נעשה בעל מידת ענוה, יותר זריז לקיים ולעשות את רצון ה', כפי שכתב ב"ספר המידות"¹⁰⁹
 : "תדע אחי כי כן כל המשפט בכל הכוחות הנטועות באדם ונקראים בשם מידות, הנה, מנהלם
 "בראשם כוח האהבה והשנאה ורוח דעת מרחפת על גביהן

שלישית, אהבת ה' היא מידה תכליתית ממהות התורה וכך כתב הרמב"ם¹¹⁰ "יסוד היסודות
 ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון והוא ממציא כל נמצא וכל הנמצאים משמים וארץ
 ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת המצאו". עד כאן דבר על האמונה ומיד בפרק הבאה
 "כתב: "האל הנכבד מצוה לאהבו וליראה אותו שנאמר ואהבת את ה' אלקיך

מכאן נראה כי האמונה בא-ל, היא הבסיס והתשתית לאהבת ה'. כאשר אדם מאמין אין אנו
 יודעים את גודל, איכות ועוצמתה של האמונה, יתכן שאמונתו היא מאוד שטחית הנרכשת
 מחינוך, הרגלים, או מסורת משפחתית ועוד. לעומת זאת, כאשר ניכר על האדם כי אוהב
 הוא את ה', אנו יודעים כי אמונתו היא אמונה איכותית ואמתית הנובעת מעמקי נפשו
 ונשמתו

עוד בעניין מעלת מצוות אהבת ה' כתב בספר "תומר דבורה"¹¹¹ : "עיקר כניסת האדם אל סוד
 החסד הוא, לאהוב את ה' תכלית אהבה, שלא יניח עבודתו לשום סיבה. מפני שאין דבר
 נאהב אצלו כלל (אצל האדם) לערך אהבתו יתברך. ולזה יתקן תחלה צרכי עבודתו (לה' יתברך),
 ואחר כך המותר יהיה לשאר הצרכים. ותהיה האהבה הזאת תקועה בלבו (ותהא בלתי תלויה)
 בין יקבל טובות מאת הקב"ה ובין יקבל יסורין ותוכחות, יחשבם לאהבה לו, כדכתיב (משלי
 כ"ז) "נאמנים פצעי אוהב", וכדכתיב (דברים ו') "ובכל מאדך", ופירשו (ברכות נ"ד) "בכל מאדך,
 בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לו במאד מאד". כדי לכלול כל המדות (בין הטובות
 "ובין היסורים) בחסד

עוד במעלת האהבה כתב בעל "השפת אמת"¹¹²: "נאמר במדרש על הפסוק"¹¹³ "שנאה תעורר מדנים ועל כל פשעים תכסה אהבה". העניין הוא, די שכלל ישראל אהבה לאביהם שבשמים, וכמו כן נמצא בכל פרט) בכל ישראל (נקודה אחת) של אהבה להשם, שעל זה נאמר "מים רבים לא יוכלו לכבות את אהבה".

האור החיים – דברים פרק ו פסוק ה 105
בראשית פרק ל"ח פסוק י"ג 106
" ישעיהו פרק מ"א פסוק ח "ואתה ישראל עבדי יעקב אשר בחרתיך זרע אברהם אבי 107
אין מקרא יוצא מידי פשוטו הוא כלל תלמודי הקובע שבמקרים בהם דרשו חז"ל פסוק מסוים שלא על פי פשוטו. אין מתעלמים לחלוטין מהבנתו הפשוטה וניתן ללמוד ממנו גם את מה שנראה מפשוטו. עיקרו של כלל 108
זה בא להורות שניתן ללמוד ולהוציא דינים הלכתיים מפשט הכתוב, גם במקרים בהם חז"ל דרשו את הפסוק והסבו אותו ממשמעותו הפשוטה. כיום מקובל להשתמש בביטוי זה במשמעות שונה, הגורסת שאף לאחר הדרש, אין להתעלם מפשוטו של מקרא וניתן עדין להבין ולפרש את הפסוק גם בהבנתו המילולית הפשוטה.
רבי יעקב מדובנא ב"ספר המדות" שער אהבה פרק א 109
הרמב"ם בהלכות יסודי התורה בפרק הראשון הלכה א 110
תומר דבורה פרק ה, וראה שם עוד 111
שפת אמת ויקרא צו תרמ"א המחבר ה"ו רבי יהודה אריה לייב זצוק"ל מגור, נולד בשנת ה'תר"ז ל"ט ניסן, בעיר ווארשה שבפולין, לאביו רבי אברהם מרדכי בן האדמו"ר רבי יצחק מרדכי בעל החידושי הרי"ם, ולאמו 112
מרת אסתר.
משלי פרק י פסוק יב 113

18

אכן יש חטאים המסלקין זאת האהבה, וזה הסימן שכל זמן שנשאר האהבה והתשוקה בלב איש ממילא לא היה החטא בעצם הפנימיות (חוטא לשמה) רק במקרה (אירוע זמני), ואז על כל פשעים תכסה אהבה.

דקשה הלא הכל (יביא) במשפט, רק אותה אהבה הגדולה בלב האדם שגוברת על תאוות החטא, שעל ידי החטא לא נתבטלה ממנו האהבה, אז הדין נותן "שתכסה על הפשעים"

'אופנים לקיום מצות אהבת ה'

? 'האם ניתן לצוות על האדם לאהוב את ה'?

טרם נדון באופנים לקיום המצווה, נברר את עצם הדרישה והציווי לאהבת ה'. ציווי זה מעלה תמיהה ועמה נשאלת השאלה, כיצד ניתן לצוות על האדם לאהוב, הרי אהבה היא תכונה רגשית, האם יתכן שעל ידי רצון האדם לקיים את ציווי ה', יוכל הוא לשלוט ברגשותיו ולהפעיל את תכונת האהבה אליו יתברך?

כתשובה לשאלה זו, כתב בשפת אמת¹¹⁴ וכן כתב גם בספר "הכתב והקבלה"¹¹⁵ והאמת, כי הקושיה היא עצמה התירוץ, שמזה (מעצם הציווי לעם ישראל) נלמד, שיש (בכוחם) בטבע כל איש ישראל לאהוב להשי"ת בכל לבו ונפשו, ורק (שכח זה) נטמן בעומק הלב, ועל ידי הרצון "והתשוקה (ניתן) למצא זאת האהבה (שתורגש באדם) על זה נאמר "¹¹⁶ געת ומצאת תאמין

פירוש, שעל ידי שמשים האדם בלבו תמיד ומשתוקק לאהבת בוראו נגלה לו רוח הקדושה אשר בקרבו. על זה נאמר "¹¹⁷ חיי עולם נטע בתוכנו", והכלל שכל מצוות שבתורה הם כללים, והפרטים (הם) איך לבא לקיום המצווה, הוא בחינת תורה שבעל פה... ואף שקשה לצייר לקיים בכל לבברך, מכל מקום צריך להיות הרצון והתשוקה לבא לזה בכל עת, ועל ידי זה "נפתחים השערים שבלב האדם כנ"ל

כן כתב הרב גם במקום אחר¹¹⁶ "האהבה ורצון שנמצא בלבבות בני ישראל הוא הכח אשר נטע השי"ת בתוכנו בעת קבלת התורה, ואינו בכח אנושי, כי היראה ושאר המדות הוא כל אחד לפי כחו, והאהבה היא מתנה מהקב"ה

כעין זה כתב הרב גם בפרשת "והיה אם שמע"..¹¹⁹ "לאהבה וכו' פירוש הפסוק, כי תכלית המצוות הם כדי לבא לאהבת ה', כי איך אפשר לבשר ודם לבא לאהבת הבורא? וכן הקשו הפילוסופים, כי איך שייך ציווי באהבה, אם אין הנפש אוהב בעצם. ולא מחכמה שאלו זאת, "רק מחסרון המצוות שלהם, אבל בני ישראל על ידי המצוות מתעורר בהם האהבה

עוד כתב הרב¹²⁰ "במצוות ואהבת מקשים החוקרים, איך שייך ציווי על האהבה, אבל באמת היא מתנה מן השמים ועל ידי תורה ומצוות יכולין לעורר האהבה. והנה השבת נקראה מתנה טובה כי השבת היא בחינת אהבה, כמו שכתוב בספרים, כי בימי המעשה עיקר ביראה, ובשבת קדש באהבה,

שפת אמת דברים ואתחנן תר"ד. נכתב ע"י רבי יהודה אריה ליב אלטר זצוק"ל. היה האדמו"ר השלישי בשושלת אדמו"ר חסידות גור. ספרו, הוא אוסף של דרשות על פרשת השבוע וחיידושים על הש"ס. 114
115 הכתב והקבלה, שמות כ"ו:א' מחבר: יעקב צבי מקלנבורג מסרת הספר "הכתב והקבלה" היא לחבר את התורה שבכתב ("הכתב") עם התורה שבעל פה ("הקבלה") על ידי שהוא מראה את היסודות הלשוניים והדקדוקיים של דרשות חז"ל בטקסט המקראי. המחבר היה מתנגד של התנועה הרפורמית שניסו להחליש את כח התורה שבעל פה
אמר רבי יצחק: אם יאמר לך אדם "יעתי ולא מצאתי" - אל תאמן; "לא יעתי ומצאתי" - אל תאמן; "געתי ומצאתי" - תאמן" מגילה דף ו עמוד ב' 116
בבכרת התורה 117
שפת אמת שמות שקלים תרמ"ט 118
שפת אמת ויקרא צו שנת תרנ"ד 119
שפת אמת ויקרא צו שנת תר"מ 120

ועל ידי היראה בימי המעשה זוכין בשבת קדש לאהבה, וכמו כן על ידי אהבה שבשבת יש להוסיף היראה בימי המעשה, כענין שאמרו יראתי מתוך שמחתי, ושמחתי מתוך יראתי.

ל כל פשעים¹²¹ בשם המדרש "ז"ל: "ע ניתן להשלים את דבריו על פי מה שכתב בשני לוחות הברית תכסה אהבה" דכתיב "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה"¹²² "דכתיב "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה"¹²³. "פירוש שיש בכל לב איש ישראל נקודה טמונה בהתלהבות לה' שלא יוכל להיות נכבה

והגם) (הציווי) (כי לא תכבה הוא לאו) (איסור מהתורה לכבות את אש המזבח), אבל הוא הבטחה גם כן. **ף על פי שאש יורד משמים מצוה להביא מן ההדיוט". כמו כן בנפש האדם¹²⁴ א וכמו שכתבו חז"ל**

שצריך להיות תשוקת רשפי אש בלב בוער לעבודת הבורא יתברך ולחדש בכל יום זה ההתלהבות כמו שכתוב "ובער עליה הכהן"¹²⁵. "כל עובד ה' נקרא כהן

התעוררות האהבה בלבבות בני ישראל היא העבודה שבלב, היא התפלה שבמקום קרבן. וכשיש ההתלהבות, כל מחשבה זרה העולה על הלב נשרפת. כמו שכתוב בזהר הקדוש¹²⁶ "מחשבה רעה העולה על מוקדה" ניתן לשרוף את אותה מחשבה רעה, ולהעביר אותה מתוך הקודש, באותו רצון שעולה למעלה

על אהבה זו הטמונה בלבבות ישראל כתב "בשם משמאל"¹²⁷ ושירה זו של הים מעיד על זה, כי הוציאו מלבם פרשה בתורה קודם קבלת התורה, ע"י שבאו אל אמונת ה' נתגלה פנימיות אהבת ה' שהוא בעצם בנפשות בני ישראל. וכן איתא במדרש, כי תורה וישראל קדמו לעולם.

"ואמרו מחשבתן של ישראל קדמה אפילו לתורה ע"ש פרשת בראשית

פירושם של דברים שע"י שמשים האדם ללבו תמיד ומשתוקק לבוא לאהבת בוראו, נגלה לו רוח הקדושה אשר בקרבו וזה הנאמר "חיי עולם נטע בתוכנו".

כתב בעניין אופן קיום מצוות אהבת ה': "ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך בעל הסמ"ג"¹²⁸

ובכל מאדך, בשלשה עניינים (אופנים) הזהיר הקדוש ברוך הוא את ישראל בעבודתו, במורא שנאמר את ה' אלהיך תירא, בקבלת שכר שנאמר למען ייטב לך והארכת ימים, באהבה שנאמר ואהבת את ה' אלהיך ושלשתן חלוקין (ונבדלים בעבודתם) זה מזה.

במורא: כי כמה אנשים עושים מצות המלך שאינם עושים אותם לא מפני אהבת המלך ולא מפני קבלת שכר אלא מיראת המלך פן יזיקם וכמו כן אנשים שאומרים לעבוד הקב"ה, פן יזיקם בעולם הזה ולאחר מיתה, פן ידונם בגיהנם ודאי מדה טובה היא שירא מלפני הקב"ה כאשר צוהו, אבל זו אינה עיקר העבודה, כי עיקר מחשבתו לצורך עצמו

בקבלת שכר: וכן ישנם אנשים שעובדין הקדוש ברוך הוא על דעת שייטיב להם בעולם הזה ובעולם הבא. ודאי מדה טובה היא שמאמין בהקב"ה שיתן לו שכר טוב, אבל זו אינה עיקר העבודה כי עיקר מחשבתו לצורך עצמו

באהבה: אבל אופן העבודה הטוב והנעלה ביותר, היא הכתובה אצל ייחוד שמו "ואהבת". לעבוד את הבורא מאהבה, שלא על מנת לקבל פרס. ועל דרך זה אמרו רבותינו¹²⁹ "אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס"

שני לוחות הברית, עשרה מאמרות, מאמר שלישי ורביעי ט"ז 121

ויקרא פרק ו פסוק ו 122

שיר השירים פרק ח פסוק ז 123

רמב"ם יד החזקה הלכות תמידין ומספין פרק ב (א) מצות עשה להיות אש קודה על המזבח תמיד, שנאמר "אש תמיד תוקד על המזבח", אף על פי שהאש ירדה מן השמים מצוה להביא אש מן ההדיוט, שנאמר 124 "ונתנו בני אהרן הכהנים אש על המזבח"

"ויקרא פרק ו פסוק ה" והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר וערך עליה העלה והקטיר עליה חלבי השלמים 125

זוהר, כרך ב (שמות), פרשת פקודי, ר"ל: "הכא אתיהיבת ליה לאתקדא ההיא מחשבה רעה, ולאעברא לה מגו קדשא, בהאי רעותא דסלקא לעילא". (תרגום: וכאן ניתנה לו לשרוף את אותה מחשבה רעה, 126 ולהעביר אותה מתוך הקודש, (באותו רצון שעולה למעלה

שם משמאל, סוכות ט"ז: 127

"רבי משה בן יעקב מקוצי זצוק"ל מבעלי התוספות בצרפת מחבר "ספר מצוות גדול" הידוע בשם סמ"ג מצוות עשה ג' לאהוב את ה' 128

מסכת אבות פרק א משנה ג' "אנטיגנוס איש סוכו קבל משמעון הצדיק. הוא היה אומר, אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הוו כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס, 129

ו
ה
י
מ
ו
ר
א
ש
מ
י
ם
ע
ל
י
כ
ם
"

אומר הרמב"ם, התורה בארה לנו כי העבודה שבלב, תהיה נכונה אחר ההשגה בהשם, וכפי גודל ההשגה כך תהיה האהבה בו יתברך. ורק אחר שתהיה האהבה בלב האדם, תהיה

העבודה שבלב שלמה. טיבה של העבודה שיתמקד האדם במחשבתו רק בהשם יתברך ויתבודד בה כפי היכולת. השגה, כוונתו על ההשגה השכלית, לא על דמיונות. אחר ההשגה כחלק מהעבודה, להתמסר אליו, וזה יצליח על פי הרוב, בבדידות ובהתפרדות מחיי העולם.

לשון הרמב"ם¹³⁰ והנה בארה התורה כי זאת העבודה האחרונה אשר העירונו עליה בזה הפרק, לא תהיה אלא אחר ההשגה, אמר לאהבה את ה' אלקיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם, והנה בארנו פעמים רבות כי האהבה היא כפי ההשגה, ואחר האהבה תהיה העבודה ההיא, אשר כבר העירו רז"ל עליה, ואמרו זו עבודה שבלב, והיא אצלי שישים האדם כל מחשבתו¹³¹ במושכל הראשון, ולהתבודד בה כפי היכולת, ולזה תמצא דוד ע"ה שצוה שלמה בנו והזהירו מאד בשני העניינים האלה, רצוני לומר להשתכל בהשגתו, ולהשתדל בעבודתו אחר ההשגה, אמר ואתה שלמה בני דע את אלהי אביך ועבדהו, אם תבקשנו ימצא לך ואם תעזבנו יזנחך לעד, והאזהרה לעולם היא על ההשגות השכליות לא על הדמיונות, כי המחשבה בדמיונות לא תקרא דעה, ואמנם תקרא העולה על רוחכם. הנה התבאר כי הכונה אחר ההשגה היא להתמסר אליו, ולהשים המחשבה השכלית בחשקו תמיד, וזה ישלם על הרוב בבדידות ובהתפרדות, ומפני זה ירבה כל חסיד להפרד ולהתבודד ולא יתחבר עם אדם". רק לצורך הכרחי

כך כתב גם הרלב"ג¹³² על הפסוק "ואהבת את ה' אלהיך" - "צונו בזה המאמר לאהוב השם יתעלה. ולפי שהאהבה מבואר מעניינה (מדרך פעולתה) שלא תהיה לדבר שאין לנו בו שום השגה, כל שכן שלא תהיה בזה האופן השלם אשר זכר (ציווה) פה. הנה יחייב זה הציווי שנעשה בדרך שתהיה לנו השגה מה (כל שהיא) בזה השם הנכבד והנורא, כדי שנתעורר מפני זה לאהבו, וכל מה שנוסיף השגה בו יתעלה נוסף לאהבה אותו. והנה זה יושג לנו מצד שקדנו על מצות התורה, כי הם יישירונו (יכוונו אותנו) אל השגתו יתעלה

והוא מבואר כי כשיעמוד האדם על זה, תהיה אהבתו אל ה' יתעלה, היותר חזקה שכלל האהבות אשר אצלו, כי סבות האהבה הם השלמות והמעלה והערבות והתועלת, כמו שנזכר בספר המידות. ולפי שהשם יתעלה הוא בתכלית השלמות והמעלה, עד ששלמות כל נמצא "זולתו הוא חסרון ביחס אל שלמותו יתעלה, הנה יהיה היותר נאהב לאין שעור מזה הצד

ולפי שהערבות אשר תהיה בהשגתו יתעלה הוא למעלה מכל הערביות לאין שיעור. ולפי שהתועלת שיושג מהשגתו יתעלה הוא למעלה מכל התועלות, כי הוא השגת החיים "הנצחיים, הנה יהיה היותר נאהב לאין שעור מזה הצד

אהבת ה' ע"י התבוננות בבריאה

טרם נדון בקיום הציווי אהבת ה' באמצעות התבוננות, נבאר תחילה את המושג התבוננות. המושג התבוננות יכול לשמש אותנו במובנו האחד כפעולת עיון, מחשבה חוקרת ומעמיקה והסתכלות פנימית של האדם אל העצמים בהם הוא מתבונן

באופן אחר, המושג התבוננות מתפרש כחוויה מיסטית והתנסות רוחנית. לעומת זאת בעולם המדע, המושג התבוננות עשוי להשתמע כתצפית מסודרת בתופעות. המונח העברי של התבוננות משמש גם

רמב"ם מורה נבוכים ג'י"א, י"ב 130
(א. א. קס יומה, הנהה שאין צורך להוכיחה כי היא מקובלת על הכל, אמר: מושכל ראשון הוא בלא ספק, שהשם יתברך צריך שימצאו לו כל השלמות) מורה נבוכים 131
(ב. כיפוי לאלוקים: שישים האדם כל מחשבתו במושכל הראשון) מורה נבוכים
רלב"ג (רבי לוי בן גרשום) דברים פרק ו' פסוקים ה"ז-132

פרטנית בכל אחד מאיברי הגוף בנפרד, תוך העברת המודעות מאיבר לאיבר.

באמצעות ההתבוננות, עשוי האדם להגיע לתבונות שאינם מושגים ע"י מחקר. המעלה בפעולת ההתבוננות היא שהאדם לומד ומשיג דווקא כאשר הוא יוצא מנקודת הנחה שאינו יודע דבר. . ההתבוננות הנעלה ביותר היא ההתבוננות הינה מרכיב עיקרי בהכרה באחדות האל (הנוסיס)¹³³ התבוננות בהנהגת האל ובמעשיו, כדרך ואמצעי חיבור לכוח העליון.

התבוננות בעיני חז"ל

חכמים עסקו רבות בהתבוננות כפעולת הכרה של האדם בכל דבר, במיוחד בתחומים רוחניים. ההתבוננות שובחה בדרך כלל כפעילות ראויה וכך כתב¹³⁴ רבי יעקב אנטוליזצוק"ל. הרמב"ם¹³⁵ הגדיר את ההתבוננות כה תעמקות שנייה לאחר ברור ראשוני, בכותבו: "כי אין הדבר כמו שחשבתו בתחלת המחשבה, אבל כמו שיתבאר עם ההתבוננות לזה הדבר". ההתבוננות אף נבחנה בדברי חכמים מן הבחינה המוסרית, כך רבי הלל בן שמואל מווירונה "בספרו "תגמולי הנפש" בהקדמה, על התשוקה אל "התבוננות מופשטת מתאוה וקנאה

הרמב"ם¹³⁶, הבדיל בין התבוננות בדמיוני שאינו קיים, לבין ההתבוננות במציאות. דעתו, שנצטוונו, שהדרך לאהבתו היא על לאהוב את ה' יתברך באמצעות התבוננות במעשיו הנפלאים, כפי שכתב¹³⁷ ידי התבוננות בבריאה. מדבריו מובן שכאשר התורה מצווה אותנו לאהוב את ה', אכן הדבר אפשרי ותלוי בפעולות שלנו.

כך לשונו: "האל הנכבד והנורא הזה - מצוה לאוהבו וליראה ממנו, שנאמר: "ואהבת את ה' אלוהיך" (דברים יא א) ונאמר: "את ה' אלוהיך תירא" (דברים יג, דברים יט) והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו? בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים, ויראה מהם חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה (לידע השם הגדול, כמו שאמר דוד: "צמאה נפשי לאלוהים לאל חי" (תהלים מב ג

וכשמחשב בדברים האלו עצמם מיד הוא נרתע לאחריו ויפחד ויודע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות. כמו שאמר דוד: "כי אראה שמיר מעשה אצבעותיך מה אנוש כי תזכרנו". ולפי הדברים האלו אני מבאר כללים גדולים ממעשה רבון העולמים כדי שיהיו פתח למבין לאהוב את השם. כמו שאמרו חכמים בענין "אהבה": "שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם

וכן עוד כתב הרמב"ם בספר המצוות, שהדרך לאהבתו היא על ידי התבוננות במצוות התורה: "שנתבונן ונסתכל במצוותיו וציווייו ופעולתיו, כדי שנשיגהו ונתענג בהשגתו תכלית התענוג - וזוהי האהבה המצווה (עלינו...) הנה ביארנו לך, שבהסתכלות (התבוננות) תבוא לידי השגה, וימצא לך תענוג ותבוא האהבה בהכרח

ונראה כי מתקיימים שתי הדרכים, דרך אחת: על ידי התבוננות במצוות התורה יכול להידבק בבוראו תכלית הדביקות. ודרך שניה ע"י התבוננות בבריאה יש בידו להגיע לדביקות ואהבת השם.

כעין זה כתב בספר החינוך¹³⁹ מצות אהבת השם - שנצטוונו לאהוב את המקום ברוך הוא, שנאמר (דברים ו', ה') "ואהבת את ה' אלהיך". וענין המצווה שנחשוב ונתבונן בפקודיו (התורה) ופעולותיו

הבריה) עד שנשיגהו כפי יכולתנו. ונתענג בהשגתו בתכלית העונג, וזאת היא האהבה) המחויבת. כלומר, שעם התבוננות בתורה תתישב "האהבה בלב בהכרח".

כך כתב גם רבינו בחיי¹⁴⁰ וענין האהבה, שיתבונן האדם בתורתו ובמצותיו וישיג בהם השם יתברך ויתענג באותה השגה בתכלית התענוג, ולכך סמך לו מיד: והיו הדברים האלה, באר "בזה ענין האהבה בהשם יתברך איך היא

מתוך דברי חז"ל הנ"ל, אנו למדים כי ע"י התבוננות בבריאה ובהנהגת ה', בתורה ובחוקותיה, יתפעל האדם מעוצמתו יתברך ויבוא לידי השגה בו, דבר המעצים את האמונה ומייצר אהבה אליו יתברך.

עוד כתב בספורנו¹⁴¹ ועתה ישראל.. והתבונן מה ה' אלהיך שואל מעמך שאינו שואל דבר לצרכו כי אם ליראה. וזה תעשה בהתבונן באופן שתדע גדלו. ולאהבה אותו. וזה תשיג "בהתבונן אל דרכי טובו. וכל זה הוא שואל לטוב לך כדי שתזכה לחיי עולם

הארחות צדיקים מחזק את עניין ההתבוננות וכתב שזו הדרך להשיג בו אהבת השם ברוך הוא¹⁴²: "בשעה שיתבונן האדם במעשיו ובברואיו הנפלאים הגדולים, ויראה מהם חכמתו שאין לה ערך ולא קץ - מיד הוא אוהב את המקום ברוך הוא, ומשבח ומפאר, ומתאוה תאוה גדולה "לידע את השם הגדול; כמו שאמר דוד (תהלים מב ג): "צמאה נפשי לאלהים לאל חי

וכשמחשב בדברים האלה שאמר דוד מיד הוא נרתע לאחוריו ויירא ויפחד, וידע שהוא בריה קטנה שפלה ואפלה, עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות; כמו שאמר דוד (שם ח ד): "כי אראה שמיר מעשה אצבעתיך", וסמיר לה: "מה אנוש כי תזכרנו" (שם פסוק ה). ובזמן שאדם מתבונן בדברים הגדולים, ומכיר גדלותו ממלאך וגלגל, ויראה חכמתו של הקדוש ברוך הוא בכל היצורים ובכל הברואים - מוסיף אהבה למקום ברוך הוא, ויצמא נפשו ויכמה בשרו לאהוב את המקום ברוך הוא, ויירא ויפחד משפלותו ודלותו וקלותו כשיערוך עצמו לאחד מהגופים הקדושים אשר ברא השם ברוך הוא

ובמקום אחר נאמר (איוב א א): "וירא אלוקים", ובארו שמתירא מדין עונש שמים ומגיהנום, ומעונשי עולם הזה (סוטה כז ב). וזאת המידה רחוקה מן האהבה מאוד מאוד.

אבל יירא מהשם יתברך כמו אדם שאוהב את אשתו והיא אוהבתו, והוא ירא לעשות דבר כנגדה פן יאבד אהבתה - כן הדבר הזה: חוצב רשפי אש אהבת הבורא יתעלה, ויירא לעבור על מצוותיו פן יפסיד אהבת הבורא יתברך. וזהו "עבדו את יי ביראה" (תהלים ב יא) - היא יראת האהבה, "וגילו ברעדה" - מרוב פחד הבורא תגילו לעשות חפצו

וזאת היראה היא יראת האהבה, ועליה נאמר (ישעיהו לג ו): "יראת יי היא אוצרו". ואין האהבה הזאת מתקיימת אלא במי שנותן דעתו לקיים כל המצוות כהלכתן, כי מי שאינו יודע המצוות אשר ציווהו יוצר הכל - אין זה נקרא "אוהב" גמור. לכן יאהב כל אשר יביאה לאהבת הבורא "ברוך הוא וברוך שמו. והעושה זה - טוב לו בעולם הזה ולעולם הבא

ועל ידי התבוננות כל הנ"ל בעומק הדעת אזי ממילא בא לבחינת "רצוא" בקריאת שמע, להיות ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך. וזהו טעם אמירת פסוקי דזמרה וברכות ק"ש, כהכנה לקריאת שמע, כי תכלית קריאת שמע היא לבוא לידי התעוררות אהבה גדולה לה' ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך, שיהיה נמשך בכל ליבו ממש אל הקב"ה בכבודו ובעצמו

ומגיעים לכך על ידי התבוננות בעומק הדעת, כיצד כל צבא השמים הם בביטול תמידי להקב"ה, מחמת הסגתם ברוממות האל, שכל העולמות כולם כלא חשיבי ממש לגבי הקב"ה עצמו וככל שהאדם משיג יותר ביטול זה דצבא השמים, כך יתעורר יותר גם הוא בתשוקה "עזה יותר לידבק בהקב"ה בכבודו ובעצמו"¹⁴³

רבינו בח"י דברים פרק ו' פסוקים ה'ו-י' 140

ספורנו דברים י"יב 141

ארחות צדיקים בשער האהבה, אהבת השם 142

ספר תורה אור ולקוטי תורה ע"פ חסידות מבורת - מעודים ב שם מחבר שניאור זלמן בן ברוך מלאדי מקום הדפסה ניו יורק שנת הדפסה תשס"ח 143

עוד כלל גדול לבינונים, יש שאינם יכולים להגיע) על ידי התבוננות (לאהבת ה' בהתגלות הלב, שתהיה להם תשוקה מורגשת בלב לאלקות, אלא רק לבוא להסכמה והחלטה שראוי לדבקה בו יתברך בכל לב ונפש ומאד על ידי לימוד התורה וקיום המצוות, ועליהם לדעת שאם עושים כן מתוך עומק נפשם היינו שמתבוננים ומעמיקים במוחם בגדולת ה' כדי לעורר החלטה זו בלבם ובכח זה אכן לומדים תורה ומקיימים מצוות בכל לבם נפשם ומאודם הרי גם זו היא עבודה תמה ומושלמת ועל ידי עבודה זו נמשכת להם חיות והתלהבות בתורה ומצוות כאילו עסקו בהן מתוך אהבת ה' בהתגלות הלב הואיל ועבודה פנימית זו היא סיבת עיסוקם בתורה "ובמצוות ובלעדי' ה' עיקר עיסוקם בצרכי הגוף בלבד"¹⁴⁴

אהבת ה' ע"י קיום המצוות ולימוד התורה

כתב השפת אמת¹⁴⁵ שאהבת ה' היא מידה התלויה בנו וניתן להגיע אליה באמצעות קיום תורה ומצוות. זאת משום שעל ידי קיום מצוות, נעשה האדם דומה במידותיו ובמעשיו להקב"ה. על כך כתוב "רצה הקב"ה לזכות את ישראל", בבחינת אהבת חסד, "לפיכך הרבה להם תורה ומצוות". זאת על פי הכלל האומר: שורש אהבה (הדבר המניע באהבה) - (התדמות) רצון להידמות) האוהב אל הנאהב. ניתן לומר כי מידת איכות והדיוק בהתדמות אליו, היא מידת הדבקות בו יתברך. ז"ל: "ובספר הישר"¹⁴⁶ איתא כי שורש אהבה התדמות האוהב אל הנאהב. ולכן כאשר קדשנו הקב"ה במצוותיו ומדותיו ומתדמין במעשינו ומדותינו אל מדות הבורא ית"ש ולמעשיו, "בזה יש לנו דביקות בו יתברך. והיא בחינת אהבת חסד מה שזיכה אותנו הקב"ה במצוותיו

כיצד נעשית הפעולה של ההתדמות להקב"ה? ממשיך הרב וכותב "ותר"ג (613) המצות מזכין רמ"ח ושס"ה (613) אברים שבאדם, ובזה זוכין "לאהבת ה'".

הרב מסביר את פירושו מתוך הפסוקים: "והנה בפרשה ראשונה בקריאת שמע כתב סתם ואהבת" ללא כל הסבר כיצד להגיע לאהבה זאת, משום "והיא מדרגה גדולה כמו שהיה לבני ישראל בשעת קבלת התורה" כמו שכתב בתהילים על מעלתם בשעת קבלת התורה "אני אמרתי אלהים אתם ובני . בזמן מתן תורה בני ישראל היו בדרגה של "אהבה בעצם" כלומר בטבעם, מבלי לבצע עליון כלכם"¹⁴⁷ שום פעולה

הפרשה השניה - "והיה אם שמוע", היא בחינת קבלת עול מצות והיא מדרגה נמוכה יותר

מקודמתה, שם כתוב "ואספת
דגנך - כשאין עושין רצונו של
מקום". כאשר כמו שנראה
מהגמרא בברכות¹⁴⁸

האדם עובד קשה לצורך קיומו, מראה הדבר שאין הוא עושה כמו שצריך רצונו של מקום, "כי
כאשר עושין רצונו של מקום, אין לו צורך בעשייה אחרת בעולם והוא כמלאך, שאין בו רק
השליחות". מהגמרא ניתן לראות כי הפרשה השניה מורה דרך לרכוש את אהבת ה' ע"י קיום
תורה ומצוות עד כדי כך שלא נצרך עיסוק בעול דרך ארץ והיא שניה במעלה מהאהבה
הטבעית שבה היו בני ישראל במעמד הר סיני. מוסיפה הגמרא ואומרת "וכשאין זוכין
למדרגה זו, צריכין לעורר את האהבה בכח המצות כנ"ל

כן כתב הרמב"ם בספר המצוות, שהדרך לאהבת ה' היא על ידי התבוננות במצוות התורה:
"שנתבונן ונסתכל במצוותיו וציווייו ופעולתיו, כדי ששגיגהו ונתענג בהשגתו תכלית התענוג -
וזוהי האהבה המצווה (עליונו). ולשון ספרי: ו"לפי שנאמר 'ואהבת את ה' אלוהיך' (דברים ו, ה) ה'
יודע אני כיצד אהב את המקום? תלמוד לומר: 'והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום
על-לבבך" שמתוך כך

ספר ליקוטי אמרים תניא עם פירוש חסידות מבוררת - ב. מאת המחבר: הרב אליעזר יצחק. מקום הדפסה ניו יורק שנת הדפסה תש"ע 144
שפת אמת דברים פרשת עקב תר"ח 145
ספר הישר נכתב על ידי רבנו תם, מגדולי בעלי התוספות, המכיל שני חלקים: הראשון הוא חידושים לתלמוד הבבלי, והשני הוא שאלות ותשובות 146
תהילים פרק פב פסוק ו 147
ברכות דף לה עמוד ב "בזמן שישאל עושין רצונו של מקום מלאכת נעשית ע"י אחרים שנאמר (ישעיהו סא, ה) ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו' בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכת נעשית ע"י עצמן שנאמר 148
דברים יא, יד'
"ואספת דגנך
ספר המצוות לרמב"ם, מצוות עשה ג 149

אתה מכיר מי שאמר והיה העולם" הנה ביארנו לך, שבהסתכלות (התבוננות במצוות התורה)
תבוא לידי השגה, וימצא לך תענוג ותבוא
"האהבה בהכרח

עוד כתב הרמב"ם¹⁵⁰ אבל הדעות אשר למדתנו התורה והם השגת מציאותו יתברך
ואחדותו, הדעות ההם ילמדונו האהבה כאשר בארנו פעמים, וכבר ידעת רוב האזהרה
שהזהירה התורה על האהבה, ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאורך, כי
שתי התכליות והם האהבה והיראה יגיעו בשני הדברים, האהבה תגיע בדעות התורה,
הכוללות השגת מציאות הש"י על אמתתה, והיראה תגיע בכל מעשי התורה כמו שבארנו,
"והבן זה הביאור

עוד בעניין השגת אהבת ה' כתב בספר העיקרים¹⁵¹, שמן הדין (ללא כל אמצעי) היה ראוי אל
האדם ליראה את השם יתברך וללכת בדרכיו ולאהבה אותו ולעבדו בכל לב ובכל נפש,
(הצורך האדם) כדי ששיג שלמותו הנפשית. (מאחר) השגת מעלה זו מאוד קשה לבני האדם,
ולכן נתן לנו השם, ברוב רחמיו את קיום התורה והמצוות שעל ידי קיומם, תושג התכונה
(אהבה) בלב האדם, המגעת לו מצד העבודה בכל לב ובכל נפש

וז"ל: "ובעבור זה אמר הכתוב ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה'
אלקיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבוד את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך לשמור
את מצוות ה' אלקיך" וגו' (דברים י"ב). וביאורו שמשה היה אומר לישראל על גודל חסדי ה'
ומפליג בשבחו. מן

הדין היה ראוי לאדם ליראה את השם יתברך, ללכת בדרכיו, לאהבה אותו ולעבדו בכל לב
ובכל נפש כדי ששיג שלמותו הנפשית. מאחר וזוהי מעלה ומדרגה גבוהה, הקל עליו השם
יתברך, ותחת (במקום) כל זה, ציוהו לשמור חוקת השם ומצותיו בלבד, וכך תושג התכונה
(אהבה) המגעת לו מצד העבודה בכל לב ובכל נפש

לאור זאת פירוש הפסוק כך: ועתה ישראל ראה גדול הפלגת חסדי ה' שאינו שואל מעמך יראתו, הליכה בדרכיו ולא הבה אותו. תחת עבודתו בכל לבבך ובכל נפשך, שהיית מחוייב לעשות, אינו שואל כי אם "לשמור מצות ה' ואת חקותיו אשר אנכי מצוך היום לטוב לך", וכל זה לטוב לך. זאת משום שבאמצעות שמירת מצות התורה תושג התכלית האנושית - אהבת ה' והדבקות בו שהיה ראוי ששיגהו האדם בעמל גדול ובטורח מופלג באמצעות עבודה על המידות.

כי הוא מופלג (גדול מאד,)שע"י (תוסר) תתבטל) בו הקושיא שהקשו¹⁵² והבן זה הפירוש בזה הפסוק עליו) על הפסוק (כשאמר¹⁵³ אטו יראה מלתא זוטרתא היא,)וכי יראת ה' דבר קטן הוא? (ותרצו אין) (כן לגבי משה מלתא זוטרתא היא) (דבר קטן הוא), ואין תירוץ זה מספיק, כי יש לבעל הדין לחלוק ולומר שאין ראוי שיאמר העשיר המופלג לעני שאין לו כלום, מה אני שואל מעמך כי אם אלף זהובים, לפי שאלף זהובים לעני דבר גדול הוא וקשה ההשגה, ואין העשיר מדבר בזה נכונה.

ולפי דרכנו (הבנתנו את הפסוק) מתפרש יפה, כי אין השם יתברך מבקש דבר שהוא קשה ההשגה, אלא קיום מצות התורה, כי תכונת היראה (והאהבה) שעל ידה יושג השלמות האנושי ("תבוא מאלה) תמשך אל קיום מצות התורה

אפשר להגיע¹⁵⁴ כתב ששמירה וקיום תורה ומצוות, הם כלים שבאמצעותם גם בעל ה"שפת אמת" לתכלית שהיא אהבה ודבקות בהשם. בלשונו: "בפרשת ויהי אם שמוע כו' לאהבה כו' ולעבדו בכל לבבכם. פירוש הפסוק כי תכלית המצות הם כדי לבא לאהבת ה', כי איך אפשר לבני ישראל לבא

לאהבת הבורא? וכן הקשו הפילוסופים כי איך שייך ציווי באהבה אם אין הנפש אוהב בעצם (מטבעה) ולא מחכמה שאלו זאת, רק מחסרון המצות שלהם. אבל בני ישראל ע"י (קיום) המצות "מתעורר בהם האהבה

רמב"ם מורה נבוכים ג' י"ב, נ"ב 150
ר' יוסף אלבו, ספר העקרין ג' י"א 151

"דברים פרק י' פסוק י"ב "ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולא הבה אותו ולעבד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך 152
ברכות דף לג עמוד ב. אמר ר' חנינא: הכל בידי שמים, חוץ מיראת שמים. [שביד האדם יכולת הבחירה החפשית לעבוד את ה', או שלא לעשות כן. וראיה לדבר:] [שכן] נאמר: "ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך 153
כי אם ליראה [את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולא הבה אותו ולעבד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך] [דברים י'. יב.] הרי שדברים אלה צריך ה' לשאל מן האדם, לפי שהבחירה בידי האדם בלבד]. "על פסוק זה שואלים: נאמר בו "מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה", ועל כך תמהים: אטו [וכן] יראת שמים מילתא זוטרתא [דבר קטן] היא? [שנאמר בו לשון זו] "מה... כי אם" [והאמר [הרי אמר] ר' חנינא משום [בספן] ר' שמעון בן יוחאי: אין לו להקדוש ברוך הוא בבית גזיזי אלא אוצר של יראת שמים, שנאמר "יראת ה' היא אוצר"] [שעניו לג. ו] [שהדבר היחיד שה' מחשיב אותו ואוצר אותו הריהו יראת שמים בלבד. על כך משיבים:] אין, לגבי [כן, אצל] משה מילתא זוטרתא [דבר קטן] היא. [שכן] אמר ר' חנינא כמשל: לדבר: אדם שמבקשים ממנו כלי גדול, ויש לו — דומה עליו כלי קטן [משום שהדבר נמצא כבר בידו. ולהפך, אפילו כלי קטן שמבקשים מאדם ואין לו [ברשותו — דומה עליו כלי גדול. [על כן, משה רבינו יכול היה לומר "מה ה' שואל מעמך כי אם ליראה", שבעניו היה זה דבר קטן
[שפת אמת ויקרא] פסח כ"ח: 154

רבנו תם¹⁵⁵ בספר הישר כתב: איתא (מובא) "כי שורש אהבה (הסיבה המניעה): (התדמות) ע"י השוואת הצורה השכלית והנפשית של (האוהב אל הנאהב), הקרבה השכלית והנפשית נוצרת ע"י פעולות הגורמת להשוואה וקרבה תודעתית) ע"ש. ולכן כאשר קדשנו) ייחד אותנו אליו) הקב"ה במצותיו ומדותיו (ומתדמין) (אנו) במעשינו ומדותינו אל מידות הבורא ית"ש ולמעשיו. בזה) (הקרבה והדמיו "אליו) יש לנו דבקות בו יתברך כמ"ש הדבק במדותיו

כתב ב"שפת אמת"¹⁵⁶: בענין אהבה ע"י קיום תורה ומצוות נאמר "במדרש, "סמכוני באשישות" באש של מעלה ושל מטה, תורה שבכתב ושבע"פ ע"ש. ומסיים הפסוק כי חולת אהבה אני... אבל על ידי שחולת אהבה אני, צריכין סיוע מן האש של מעלה ומטה ב' התורות. ואין האהבה הזאת מתקיימת אלא במי שנותן דעתו לקיים כל המצוות כהלכתן, כי מי שאינו יודע המצוות אשר ציווהו יוצר הכל - אין זה נקרא "אוהב" גמור. לכן יאהב כל אשר יביאהו "לאהבת הבורא ברוך הוא וברוך שמו. והעושה זה - טוב לו בעולם הזה ולעולם הבא

כן כתב הרב במקום אחר¹⁵⁷ על הפסוק: "לאוהבי ולשומרי מצותי"¹⁵⁸ כל אוהב עושה רצון הנאהב, דכשאר עושה רצונו, הנה הוא מפר ברית האהבה, ולא משכחת לה אהבת ה' בלתי שמירת מצותיו" אבל באמת היא מתנה מן השמים וע"י תורה ומצות יכולין¹⁵⁹ במצות ואהבת

את ה" " וכעין זה כתב
"לעורר האהבה".

עוד כתב השפת אמת¹⁶⁰ על הפסוק "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך: "כי בקבלת התורה קבלו בני ישראל זאת האהבה, כדכתיב "נפשי יצאה בדברו", והטעם כי ראו בעין (את) מאמר "אנכי ה' אלקיך", וכפי התבררות (התאמתות) בלב ועין האדם) בהרגשה ובראייה, כי כל חיותו של האדם (מאת השי"ת, (כתוצאה מכך) בכל רגע לא יכבה האהבה, כמשפט) כדבר טבעי (כל עלול) (נוצר) (להיות נמשך אחר עילה) (יוצר) (שלו...) כי ממנו חיותו) אך הטבע (זרימת החיים) (מסתיר ומחשיך) את ההרגשה והראיה (מלהכיר האמת, ובקבלת התורה) (הקב"ה) (האיר עיניהם) (של "ישראל) (וראו כי ידבר) (יקיימם בדיבור) (האלקים את האדם) (בכל רגע) (ועל ידי זה) (הבנת הדבר) (וחי

כוח קבלת התורה) (השגה שניתנה בסיני) (הוא נמסר בכתב, וכל המייגע) (עצמו) (בדברי תורה לעולם יכול להכיר זה החיות, וזה שאמר בספרי, מתוך הדברים האלה) (לימוד התורה) (אתה מכיר) (משיג את) (מי שאמר והיה העולם, ורואה) (בעיני שכלו) (כי כל חיותו מאתו ית"ש, ומתמלא אהבה בלב ונפש. ומכח התורה) (רוכשים השגה וממלא) (יכולין לעורר לעולם האהבה, שעל זה 'כתוב מים רבים) (הרבה תורה) (לא יוכלו) (אף גורם) (לכבות וכו

כך כתב האור החיים הקדוש על הפסוק "והיו הדברים" וז"ל: "עוד ירצה) (הכתוב) (ללמד בני ישראל דרך שיתקבלו הדברים אצלם לאהוב ה', כי האהבה אינה מעשה שיכריח האדם רצונו לעשות מצות המלך, אלא הוא דבר שתלוי בלב וכל שהלב לא ירגיש דבר שיפעול בו החשק, אינו אוהב, הגם שיכריחנו בכל מין הכרח, לזה באה העצה מאל יועץ ואמר "והיו הדברים האלה" וגו' על לבבך, פירוש כשימדיד שימת הדברים) (דברי התורה) (על לבו, (וממלא) (יולד בלבו חשק תאווה "הרוחניות וירוך לבו לאהבת ה' בכל אשר ציווה

כן כתב בביאור הלכה, את אופן קיום הציווי לאהבה את ה'¹⁶⁴ "לאהוב המקום ב"ה שנאמר "ואהבת את ה' אלהיך" וכיצד יגיע האדם לאהבה, הוא ע"י התורה וכדאיתא בספרי, לפי שנאמר ואהבת, איני יודע כיצד לאהוב את המקום, תלמוד לומר "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך", שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם, כלומר שע"י ההתבוננות בתורה יכיר את גדולתו של הקב"ה, שאין לו ערך ולא קץ ותתישב האהבה בלבו "בהכרח

ספר הישר (רבנו תם) – ספרו של רבנו תם, מגדולי בעלי התוספות, המכיל שני חלקים: שאלות ותשובות וחיידושים לתלמוד הבבלי 155

שפת אמת, בראשית, תולדות ויג: 156

שפת אמת, דברים, ואתחנן פרק כ' פסוק ז' ועין עוד מה שכתב בפרשת ואתחנן פרק ו' פסוק ו' על המילים "היו הדברים האלה" בשם הספרי 157

"שמות, פרק כ' פסוק ה' "ועשה חסד לאלפים לאהבי ולשמרי מצותי 158

(שפת אמת, דברים, ואתחנן ט"ג: 159

שפת אמת ויקרא צו שנת תרנ"ד 160

דברים פרק ו' פסוק ו' 161

"שיר השירים פרק ה' פסוק ו' "פתחתי אני לדודי ודודי חמק עבר נפשי יצאה בדברו בקשתיה ולא מצאתיה קראתי ולא ענני 162

ה"אור החיים" דברים פרק ו' פסוק ה' 163

'ביאור הלכה" על ש"ע או"ח סי' א', ד"ה הוא כלל גדול בתורה, ס"ק ד" 164

וענין המצוה שיראה האדם להשים כל מגמתו וכל מחשבתו אחר אהבת השם יתברך ויעריך בלבו כי כל מה שיש בעולם מעושר ובנים וכבוד, הכל הוא כאין נגד אהבתו יתברך וייגע תמיד בבקשת חכמת התורה למען ישיג ידיעה בה'. והקובע את מחשבתו בעניינים הגשמיים ובהבלי העולם שלא לשם שמים, רק להתענג ולהשיג כבוד, ביטל עשה זו ועונשו גדול

קרוב רחוקים - שיהיה שם שמים מתקדש על ירך

כתב רבינו בחיי¹⁶⁵ ואהבת את ה' אלהיך, אהבתו לפני הבריות כדרך שעשה אברהם שקראו הקדוש ברוך הוא (ישעיה מא, ח) "אברהם אוהבי". בארו לנו חכמים ז"ל כי ענין האהבה בשם יתברך הוא מי שמצדיק הרבים¹⁶⁶ (הופכם מרשעים לצדיקים) ומקרב אותן לחיי העולם הבא, ועל כן הביאו ראיה מאברהם. על זה כתב האדרת אליהו¹⁶⁷ "אהבהו על הבריות כאברהם אביך, דכתיב "ואת הנפש אשר עשו בחרן". היכול אדם לברוא אפילו יתוש? אלא ללמדך שהכניסם": תחת כנפי השכינה

אנו רואים שמידותיו ומעשיו של ירא ה' מעידים עליו שאדם מתוקן הוא הגורם לקידוש שמים מאחר והרואה אותו מעריך את עבודתו שעשה על אישיותו ומעשיו, באמצעות אמונה, לימוד תורה וקיום המצוות. ובכך האדם הרואה אותו, מזדהה עם התורה וציווי ה' בה, ומתקרב בתפיסתו

לעבודת האל ובכך שם שמיים מתאהב על ידי יראיו עושה רצונו. כמו שהגמרא¹⁶⁸ מביאה אופן לאהבת ה' "אביי אמר כדתניא (דברים ו, ה) "ואהבת את ה' אלהיך" שיהא שם שמים מתאהב "על ירך"

לאהוב את ה' במסירות נפש

כאמור (באופנים לקיום) שיש המקשים על הציווי לאהבת ה' ושואלים כיצד ניתן לצוות על אהבה, שהרי רגש זה תלוי באופי או בטבע האדם. קושייה זו מתעצמת עוד יותר לאלה השקועים בטבע העולם. התשובה לכך היא שבני ישראל מעל הטבע. שהרי מוכנים הם למסור נפשם לקידוש ה' שהוא למעלה מן הטבע. וכפי גודל מציאות מסירות הנפש הקיימת ביהודי, כך גודלה ואיכותה אהבת ה' אצלו. לכן אחר כוונת מסירות נפש במילה "אחד" שבשמע ישראל "כתוב מיד "ואהבת את ה' אלוקיך".

אם אהבת ה' טבועה בנפש כל יהודי, כיצד נביא לגילוי וחשיפה של מידה זו? התשובה לכך היא שבאדם קיימות סוגי אהבות רבות וכל אחד כפי טבעו. אהבת אמת היא חלק ממהותו של האדם כבריה הנמשכת אחר בוראה. הקב"ה הסתיר אהבה זו על ידי התלבשות אהבות אחרות הקיימות בטבע האדם המסתירות את רצון ה' ואהבתו. על כך אמרו חז"ל (אבות ב ד) "בטל רצונך מפני רצונו", פירוש כדי שיתגלה לך רצון ה' האמתי שהוא אהבה אליו ודבקות בו יתברך שמו, בטל אהבות אחרות שאינם רצון ה' הקיימות בלבך, ואהבתו תתגלה בתוכך במלא הדרה

המשנה¹⁶⁹ בברכות מציינת כי "חייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה שנאמר (דברים ו) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך. בכל לבבך בשני יצריך, ביצר טוב וביצר הרע פרש במורה¹⁷⁰" אמנם מאמר ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, פירושו אצלי (לדעתי) בכל כחות לבך, כלומר כחות הגוף כולם (מסירות נפש), אם כן למה הדגש על הלב (כי התחלות הכל מן הלב, והעניין) (ההסבר לדבר) שתשים תכלית פעולתך כלם (כל פעולותיך יכוונן לעניין) (השגתו) (אהבתו). " ובכל נפשך אפילו הוא נוטל את נפשך, עד מסירות נפש לאהבת ה'. כך כתב רמב"ם¹⁷¹ ומנין שאפילו במקום סכנת

רבינו בחיי דברים פרק ו' פסוקים ה-ו: 165

"דניאל פרק"ב פסוק ג' "המשכלים יזהרו כזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד 166

אדרת אליהו, דברים ו:ה:א: 167

יומא פ"ו א 168

משנה ברכות פרק ט' עמוד ה' 169

רמב"ם מורה נבוכים א:ל"ט 170

רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק חמשי הלכה ז' 171

שנאמר ואהבת¹⁷² לא תרצח, איסור עריות ואיסור עבודה זרה נפשות אין עוברין על אחת משלש (עבירות אלו) את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאורך, אפילו הוא נוטל את נפשך" ובכל מארך בכל ממונך. דבר אחר בכל מארך בכל מדה ומדה שהוא מודד לך (בין במידת החסד 'והרחמים ובין במידת הגבורה והדין) הוי מודה לו במאד מאד". כי אין תנאי או גבול באהבת ה

דתניא¹⁷³, רבי אליעזר אומר: אם נאמר (דברים ו) בכל נפשך למה נאמר בכל מארך, ואם נאמר בכל מארך למה נאמר בכל נפשך? אלא לומר לך: אם יש אדם שגופו חביב עליו (חשוב לו יותר) מממונו - לכך נאמר בכל נפשך, ויש אדם שממונו חביב עליו (חשוב לו יותר) מגופו - לכך נאמר בכל מארך. אהבת ה' צריכה להיות במסירות נפש, בדבר החשוב לך ביותר

עוד בעניין מסירות הנפש כתב הרמב"ן¹⁷⁴ "לאהבי ולשומרי מצותי-הנראה ממשמעות הכתוב שזו הבטחה בענין המצות האלו אשר הזכיר, יאמר כי הוא עושה בהן חסד לאלפים לאהביו, הם המוסרים נפשם עליו, כי המודים בשם הנכבד ובאלהותו לבדו ויכפרו בכל אלוה נכר ולא יעבדו אותם עם סכנת נפשם, יקראו אוהביו, כי זו היא האהבה שנתחייבנו בה בנפשותינו, כמו שאמר ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך (דברים ו) ה, שתמסור נפשך וחייך באהבתו, שלא תחליפנו באל אחר, ולא תשתף עמו אל נכר. ולכך נאמר באברהם זרע אברהם אוהבי (ישעיה מא ח), שנתן נפשו שלא יעבוד ע"ז באור כשדים. ושאר הצדיקים יקראו "שומרי מצותיו"

כתב בשם משמאל¹⁷⁵: והיו, וצריך שיתגלה אהבתך אליו במחשבה ובדבור ובמעשה, נגד המחשבה אמר. "והיו הדברים האלה על לבבך" שלא יעלה על לבבך שום מחשבה רק באהבת ה' כאלו היא כתובה על לוח לבבך לעולמים. "ושננתם", ונגד הדבור תלמדם לבניך. וגם "ודברת בם" אתה בכל מיני המעמדות שתהיה בין בשבתך בביתך וכו' וכמ"ש (משלי ו:כ"ב) בהתהלך תנחה אותך, בשכבך וגו' והקיצות וגו'

אופן העבודה: בכל לבבך ובכל נפשך. הזכיר הלב תחילה כי עיקר מעשה האדם לטובה או לרעה תלוי במחשבת הלב. בכל נפשך כדאמר רבי אליעזר¹⁷⁶ אפילו נוטלין נפשך צריך אתה למסור עצמך על קדוש. ובכל מארך אפילו נוטלין כל ממונך.¹⁷⁷ וייחוד השם

ולפי שפרשה זו חביבה לפני הקב"ה¹⁷⁸ והיא מפתח יראתינו שיש בה יחוד הבורא ואזהרת" אהבת שמו בכל לב ובכל נפש ובכל מאד וכל התורה כלולה בזה כי מי שאוהב את המלך כל "מחשבותיו לעשות הטוב והישר בעיניו לכך צוה הקב"ה לעשות לו חמשה זכרונות בכל יום¹⁷⁹

כתב בסמ"ק¹⁸⁰ "לאהוב שמו של הקדוש ברוך הוא בכל לב כדכתיב (דברים ו') ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאורך, וזו היא עבודת הבורא מאהבה. בכל לבבך, כמו שדרשו רבותינו (ברכות נ"ד) בשני יצרך, פירוש שישנה אדם יצרו הרע המבקש תאוות לעזוב הכל למען תאוות עשות מצות הבורא. ויש לו לשמוח בעשיית מצות קונו כאילו אכל ושתה ומילא כריסו מכל טובות והנאות שבעולם. בכל נפשך, שיחשב עליו נפשו לכלום, שלא ימנע מעשות מצות הבורא בשביל סכנת נפשו. ופירשו רבותינו (סנהדרין ע"ד) בעכו"ם וגילוי עריות ושפיכות דמים. ובכל מארך, פירוש אף על פי שיש סכנה לאבד כל ממונו אם יעבוד בוראו יהיה חושבו לכלום. וכן בשעה שנוטלים אויבים ממונו ומצוה מוטלת עליו לעשות אל ימנע "בשביל הפסד ממונו"

יהרג ואל יעבור הוא דין הנאמר בעניין של מצוות העומדות על פי ההלכה מעל פיקוח נפש. ככלל, דין זה נאמר לגבי שלוש מצוות לא תעשה, שהן: לא תרצח, איסור עריות ואיסור עבודה זרה. 172 משמעות ההוראה היא שגם אם הימנעות ממעבר על אחת ממצוות אלו מסכנת את חייו של היהודי, או אף תביא בוודאות למוות - עליו למסור עצמו להריגה ולא לעבור עליהן. במצבים מיוחדים כלל זה תקף גם בעבירות אחרות. תוספתא שבת טז, יד, תלמוד בבלי, מסכת סנהדרין, דף ע"ד, עמוד א'. רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ה הלכה ז

בבלי פסחים כ"ה עמוד א 173

רמב"ן שמות כ"ה: 174

שם משמאל, פקודי ב"ט: 175

(ברכות בפרק ה' (ה' ברכות) דף ס"ג 176
כמו שאמרו רבותינו במסכת פסחים) פ"ב דף כ"ה (ומביאה התלמוד ביומא פרק בתרא) דף פ"ב (ללמד שכך הלכה ואפילו באונס בניענא יש לו למסור עצמו וכן סוברין רבנן דר' ישמעאל וכן פוסק בשאלות) בסיומן 177
מ"ב) 178 לך צוה הקב"ה לעשות לו חמשה זכרונות בכל יום: א' לקרא פרשה זו בשכבו. ב' ובקומו. ג' שתהא פרשה זו נכתבת כנגד לבבך בתפילין של זרוע שמאל וקבועין כנגד הלב שנאמר ושתם את דברי אלה על לבבכם. ודרשו רבותינו (בפרק היה קורא דף י"א) שתהא שימה כנגד הלב. ד' שתהא פרשה זו נכתבת כנגד נפשך שתפילין של ראש יהו מונחים על המוח שהוא מכוון כנגד האיר שבין העינים מלמעלה ועיקר חיות הנפש שם וישב דעת של אדם וזהו והיו לטוטפות בין עיניך. ה' שתהא פרשה זו נכתבת כנגד מאדך על מזוזת ביתך ובשערך שממונו של אדם שם. ונסדר שכתבו במקרא לב תחילה ואחר כך נפש ואחר כך הממון, כך נטוו אחר כך על הסדר הזה וקשרתם לאות על ידיך כנגד לבבך והיו לטוטפות בין עיניך כנגד נפשך וכתבתם על מזוזת ביתך ובשערך כנגד מאדך. ספר מצוות גדול, עשין ג'
ספר מצוות גדול עשין ג' 179
ספר מצוות קטן מצוה ג' 180

לאהוב את ה' במחשבה

בספר החינוך¹⁸¹ מובא שראוי לו לאדם שישים כל מחשבתו וכל מגמתו אחר אהבת השם. ויעריך בלבו תמיד כי כל מה שהוא בעולם, מעושר בנים וממשלה וכבוד, הכל כאין וכאפס ותהו כנגד אהבתו ברוך הוא. וייגע תמיד בבקשת החכמה למען ישיג ידיעה בו. סוף כל דבר, יעשה כל יכלתו להרגיל מחשבות לבו באמונתו ויחודו, עד שלא יהיה רגע אחד ביום ובלילה בהקיצו שלא יהא זוכר אהבת אדוניו בכל לבו

מצוות אהבת ה' במחשבה נוגהת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. והעובר על זה וקובע מחשבתו בעניינים הגשמיים ובהבלי העולם שלא לשם שמים, רק להתענג בהם לבד או להשיג כבוד העולם הזה הכוזב, להגדיל שמו שלא בכוונה להטיב לטובים ולחזק ידי הישרים, בטל עשה זו וענשו גדול. וזאת מן המצוות התמידיות על האדם ומוטלות עליו לעולם

בהקשר זה כתב ב"משנה ברורה"¹⁸² "אבל לכל הפחות חייב האדם לרכז מחשבותיו בעת אמירת פרשה ראשונה של קריאת שמע, כלשונו "כשאומר 'ואהבת את ה' יראה להכניס "אהבת ה' בלבו, שלא יהיה כדובר שקר ח"ו"

אהבה ושמחה להקדיש להשם יתברך

ז"ל על מה שאמרו חז"ל, שיעקב אבינו ע"ה לא נשק ליוסף אלא עד שקרא¹⁸³ נודעו דברי מהר"ל קריאת שמע. ביאר הרב, כי בעת בוא (כאשר מתעורר ומגיע) אל הצדיק איזה (הרגשה של) אהבה ושמחה (מיד) מכניסם ומכוונם (מקדיש את ההרגשות הטובות) לשמים, לאהבת הבורא, לכן (בעת המפגש המשמח והמרגש) קרא אז יעקב ע"ה בכוונה (להקדיש את השמחה ואהבה לה') קריאת שמע ('(פרשת ייחוד ה

טעם הדבר הוא שירא יעקב ע"ה לנפשו שעל ידי האהבה ליוסף תיפגם אהבתו לבורא, לכן הוא מתדבק עצמו קודם בו יתברך ועל ידי זה מתמעט ממנו אהבה הגשמית. וכן אפשר לומר, שע"י הקדשת השמחה ואהבה לה', מראה הצדיק, שהיא אהבה הגדולה והעיקרית, ובתוכה כלולה האהבה הגשמית של ברואי ה' ובניו

ועל פי זה ניתן להסביר מה שכתב "בכל לבבך" בשני יצריך. כיצד יתכן לאהוב את ה' ביצר הרע? התשובה היא, שמחמת היצר הרע (המפתה באהבות זרות), מתקשר האדם באהבת הבורא (כפי שעשה יעקב אבינו). בעבור יראתו שלא להיכשל ע"י יצר הרע (באהבה שאינה לבורא), ובכך נעשה יצר הרע כמנגנון בקרה לצדיק, המניע אותו לעבודת הבורא. הצדיק שפועל כך, הופך את יצר הרע לעבודת הבורא, וכך נמצא שנולד דבר טוב מהיצר. ועל ידי זה מתהפך תפקוד יצר הרע לטוב

אהבת ה' ע"י אמירת תהילות

כתב "האור החיים" על הפסוק ואהבת¹⁸⁴: "עוד ירצה לעורר לב איש ישראל לאהבת ה' על דרך אומרם ז"ל (ילקוט ס"פ נח) בפסוק יושב תהלות ישראל שלא בחר ה' מכל התהלות זולת כשהללוהו ואמרו לפניו ברוך ה' אלהי ישראל, אז ישב על כסא מלכות עולם, והוא אומר) וזה שנצטוונו (ואהבת את ה' לטעם זה) (לסיבה זאת) (שלא בחר) (מכל העמים) (להיות אלא אלהיך, ובהעיר האדם לבו) (למקד

מ'צוה תיח - לאהוב את ה' 181
במשנה ברורה (סימן כ"ה ס"ק י"ד) בשם ספר חרדים 182
שפת אמת שם ויגש תרל"ז (בשם ספר "גור אר"ה" נצח ישראל" י"ב א' 183
האור החיים - דברים פרק ו' פסוק ה' 184

ולעורר את הרגשות (לפרטים כאלו) (שה' בחר בנו מאהבתו אותנו מכל העמים), תתנתק נפשו ותתר ממקומה (תעלה במעלה) (בהתעוררות נפלא ורם) (גבוה) (באהבת הנאהב, יתעלה "רום תפארת כבודו

לסיכום: מתוך כל המובא ראינו שלמצוות אהבת ה' קיימים מקורות רבים בתורה ובנ"ך ובחז"ל. טעמה העיקרי של המצווה הוא לקיים את מצוות התורה בנפש חפצה ומתוך שלמות שייתכנו רק מתוך אהבת ה' טהורה

ראינו שהמושג אהבת ה' הוא ייחודי מכל המצוות בכך שאין לו גבול, ובכך שהוא מיפה ומפיח רוח חיים בעשיית המצוות. עוד ראינו שהוא כולל את כל האהבות הקיימות עליהן אנחנו מצווים, אהבת הילדים האישה ורעים

בבחינת האופנים השונים לקיום המצווה למדנו על השגה בו יתברך, התבוננות בבריאה ובתורה, קיום התורה והמצוות, קרוב רחוקים שיהיה שם שמים נאהב ומתקדש, מסירות נפש, מחשבה, הקדשת אירועי שמחה ואהבה, וכן ע"י אמירת תהילות. עוד בחנו האם וכיצד 'ניתן לצוות על האדם לאהוב את ה'

לסיים, נראה כי מצווה זאת היא אחת מהמצוות התמידיות והרוחניות החלות על האדם באשר הוא, בכל זמן ועת. היא גבוה במעלתה וגורמת לדבקות האדם בבוראו ולקיום התכלית בעולם הזה, עולם הנשמות ועולם הבא, להיות צרור בצרור החיים, לנצח נצחים

